

עזר משפט

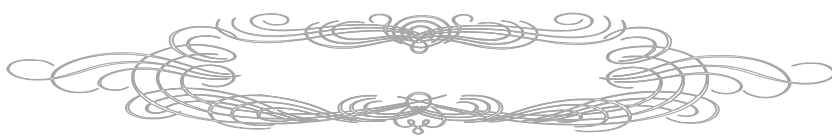
הלכות גיטין, מיאון,

יבום וחליצה וסוטה

תמצית כל סעיף וסעיף

החל מהגמרא והראשונים,

ועד השו"ע ונושאי כליו

אביעד תפוחי

ראש כולל הדיינות שדרות,

כולל הדיינות 'אור יוסף' בית חג"י,

אב"ד בבית הדין לממונות הר חברון

כל הזכויות שמורות לאביעד תפוחי.
אין להעתיק בכל אופן שהוא ללא רשות.

ניתן לרכוש ספרים נוספים של המחבר:
עזר משפט על חו"מ סימנים קפ"ט - ר"צ
עזר משפט על חו"מ סימנים רצ"א - תכ"ו
עזר משפט על אבן העזר סימנים א - ס"ה
עזר משפט על אבן העזר סימנים ס"ו - קי"ח

להערות והארות ניתן לפנות:
אביעד תפוחי
052-4548760
0524548@gmail.com

חלק מההסכמות ומכתבי הברכה
התקבלו עבור עזר משפט על חו"מ
ומובאים לקמן לפי סדר קבלתם

ספר זה יוצא לאור באמצעות

תרומתו הנדיבה של ידיד נכבד ויקר

אשר תרם את הספרים לעילוי נשמת אביו

יעקב בן מנחם ואסתר ז"ל

איש תם וישר וירא אלוקים וסר מרע

עסק כל ימיו בגמילות חסדים עם הזולת

לבו ודלתות ביתו היו פתוחים לנזקקים

אהב והוקיר תלמידי חכמים

קבע עיתים לתורה בהתמדה

וחינך את ילדיו לתורה ויראת שמיים

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי היקרה

מרת רבקה טלאשרי ז"ל

בנעוריה שרדה את אימי השואה והחליטה לעלות לארץ ישראל מתוך

שכנוע עמוק שזה מקומו של כל יהודי.

בכוחות על - אנושיים שיקמה את עצמה, והקימה משפחה לתפארת

יחד עם סבא ר' משה אליעזר.

נאבקה כלביאה ללדת את ילדיה ולגדל אותם לתורה וליראה.

אהבה את מדינת ישראל בכל נימי נפשה,

ושמחה על כל התפתחות והאחזות של עמנו בארץ.

זכתה לראות נכדים ונינים,

בהם ראתה את הנצחון שלה על צוררי ישראל.

השיבה את נשמתה הטהורה לבוראה בי"ז אייר,

יום פטירת זקנה הנודע ביהודה.

ולעילוי נשמת

הוריה שמואל דוד ופריידא לנדאו

אחיה ואחיותיה רחל, אליעזר יצחק, מנחם ואסתר

שנספו בשואה הי"ד

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים.

הוקדש ע"י

הוריי ר' יוסף דב ושרה תפוחי

בהוקרה ולכבוד ידידינו
הרב המחבר ובני ביתו,
בברכה שתזכה שיפוצו מעיינותיך ותמשיך
ללמד בדיבוק חברים
ולהוסיף בכתיבת הידושיך,
מתוך נאמנות ואהבה
לעם ישראל חוסנו וישועתו.
"כי אורך ימים ושנות חיים ושלום
יוסיפו לך"

ולעילוי נשמת האשה, אוהבת התורה
ולומדיה

פייגע בת יצחק ומרים ע"ה

ספר זה מוקדש לעילוי נשמת הורינו

רפאל וגילת סיון ז"ל

יראי אלוקים וישרי דרך

גידלו את ילדיהם לתורה וליראת שמים

בנו את ביתם בבנימין

מתוך דביקות במצות ישוב הארץ

עסקו במכירת תשמישי קדושה

מתוך רצון לזכות את הרבים

במותם ציוו לנו את החיים

מוקדש על ידי המשפחה

מכתב הרה"ג הרב אביגדר נבנצל שליט"א

בס"ט כ"ט יצא אלקי קיי קג אע"י ידעוה יל"ק תוב"א
לכבוד הגאון ר' אביעד תפוחי שליט"א,
צ"ג מקופיא בדברי "עזר משפט" של כת"ר, וראיתי שהדברים
מסודרים יפה ומאיר עינים למען ירוץ הקורא בהם. זו מלאכת קודש
שהתחלתם בה, ותזכו להמשיך ולסיים ולחבר עוד חיבורים לזכות את
בית ישראל.
הקב"ה יעזור לו לישב בשקט ובשלוה על התורה ועל העבודה, ויקבל
פני משיח צדקנו במהרה בימינו עם אהב"י.
כעתירת צעיר הלויים
אביגדר נבנצל

בס"ט מה טובו אהליך יעקב" תשע"ו ירושלם עיה"ק תובב"א

לכבוד הגאון ר' אביעד תפוחי שליט"א,

עיינתי מקופיא בדברי "עזר משפט" של כת"ר, וראיתי שהדברים
מסודרים יפה ומאיר עינים למען ירוץ הקורא בהם. זו מלאכת קודש
שהתחלתם בה, ותזכו להמשיך ולסיים ולחבר עוד חיבורים לזכות את
בית ישראל.

הקב"ה יעזור לו לישב בשקט ובשלוה על התורה ועל העבודה, ויקבל
פני משיח צדקנו במהרה בימינו עם אהב"י.

כעתירת צעיר הלויים

אביגדר נבנצל

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Bies Horaah "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בבית הוראה לדיני ממונות "הישר הטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

בית, יום 2 תמוז תש"ז

ה"ל דענין שפוטקא של תלמידי חכמים אסאך אסאך קטרי
 היינו ה"ו הרב הגאון ר' אביעדר תפוחי ר"מ בישיבה
 אב"ד הרבני מידות ד"ר יב"מ וויגרי דד"סאויכא
 ז"ל זיוני מוטל מלפני שדיאן ב' הלכה דש"מ וס"מ
 דל"מ ז"מ מלפני אדו דידינו ופלפול ארוכים
 אדונו יאני מלפני אדו דידינו ופלפול ארוכים
 געשען האומען זינען יושבי אר"ם
 נשון אלפסון הלכה למעשה
 נאטיק ק"כ יתן הקב"ה שימשיך לעלות מלה מלה קטרי
 נדונו אר"ם התעב בלען נחמיה גולדברג

ב"ה יום ב' תמוז תשע"ו

הנני בזה לדבר בשבחו של תלמיד חכם מופלג מאד בתורה הרי
 הוא הרב הגאון ר' אביעדר תפוחי ר"מ בישיבה, וכעת הראני חיבור
 רב הכמות ויותר רב האיכות על דיני חושן משפט שביאר כל הלכה
 בטעמי' וסברותי' בשם "עזר משפט" ובו בירורים ופלפולים
 ארוכים, ובודאי ראוי מאד להדפיסו ולהפיצו ברבים לתועלת
 הלומדים ותועלת יושבי על מדין לדון ולפסוק הלכה למעשה.
 ואסיים בברכה יתן הקב"ה שימשיך לעלות מעלה מעלה בתורה.
 ובאתי על החתום
 זלמן נחמיה גולדברג

הרב דוב ליאור

רב העיר

קריית ארבע היא חברון ת"ו

בס"ד, ב אלול תשע"ו

מכתב ברכה

הובאו לפניי שלושה קונטרסים של החיבור 'עזר משפט' מאת הרב אביעד תפוחי, העוסקים בענייני חושן משפט, הלכות אבדה, אונאה ושומרים, ועברתי על חלק ממנו. הרב המחבר ציין את מקורות הדינים מהתלמוד ומגדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים והוסיף הסבר קצר וקולע כדי להקל על הלומדים לדעת את מקור הדין ואת טעמו. אין ספק שחיבור זה יכול להיות כלי עזר חשוב לאברכי הכוללים השוקדים על לימוד הלכות חושן משפט, ולאפשר להם לדעת, לזכור ולהבין את הנושאים. יישר כוחו של הרב המחבר על ההשקעה והעמל הגדולים הניכרים מבין השיטין. יהי רצון שיזכה לעלות ולהצליח בעולמה של תורה, ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים ולקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

החותם לכבוד התורה ולומדיה,

דוב ליאור

אשר ועליג רייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

י"ב תמוז ג'ו

כג

הן ראיתי את ספרו הנפלא של תלמידי יקירי ידיד נפשי הר"ה ג' ר' אביעד תפוחי שליט"א.
 ספר זה כשמו כן הוא "עזר משפט" סיכומים וביאורים לאורכה ולרוחבה של חשן משפט, ויש בו עזרה גדולה ותועלת חשובה לכל העוסקים במקצוע גדול זה של דיני ממונות.
 יודע אני את בקיאותו הגדולה של המחבר שליט"א בדיני ממונות בהיותו יושב ומשמש בפנינו בבית הדין בסברא ישרה ובהירה. וכך גם ספר זה מצויין בבהירות, בישרות בסדר נכון ובשפה ברורה ונעימה.
 בטוחני שהספר יהיה לתועלת גדולה, וברכתי להרה"ג שליט"א שדבריו יעלו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן ורבים יאותו לאורו.

באהבת אומן

י"ב תמוז, ע"ו

ב"ה

הן ראיתי את ספרו הנפלא של תלמידי יקירי ידיד נפשי הר"ה ג' ר' אביעד תפוחי שליט"א.

ספר זה כשמו כן הוא "עזר משפט" סיכומים וביאורים לאורכה ולרוחבה של חשן משפט, ויש בו עזרה גדולה ותועלת חשובה לכל העוסקים במקצוע גדול זה של דיני ממונות.

יודע אני את בקיאותו הגדולה של המחבר שליט"א בדיני ממונות בהיותו יושב ומשמש בפנינו בבית הדין בסברא ישרה ובהירה. וכך גם ספר זה מצויין בבהירות, בישרות בסדר נכון ובשפה ברורה ונעימה.

בטוחני שהספר יהיה לתועלת גדולה, וברכתי להרה"ג שליט"א שדבריו יעלו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן ורבים יאותו לאורו.

באהבת אומן

אשר ועליג וייס

אב"ד וראש ישיבת דרכי תורה

פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד, כ' אייר תשע"ז
1103-4/ע"ז

דברי ברכה

הזכאו לפני גליונות ספרי **"עזר משפט"** סיכומים על דיני חושן משפט, מקורות הדינים בתלמוד ובראשונים, הרמב"ם וש"ע, בתוספת הארות והערות, שכתב וערך הרב היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, עמו עוז ותושיה, משנתו ערוכה וברורה, מזכה הרבים, תהלתו בקהל חסידים, יראת ה' היא אוצרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרה"ג **אביעד תפוחי שליט"א**.

אכן דבר נאה ויאה עשה הרב המחבר, ויעיל לחזרה ולשינון סיכומי ההלכות בחושן משפט, מקורות הדינים בש"ס, עם דעות הפוסקים הראשונים, ודעת הרמב"ם במקורו, ודברי מן הש"ע, ודעות האחרונים, והכל עשה בעיון ישר ונכון, כבהירות בסדר נאה ונכון, בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, ובעזה"י יהיה זה לתועלת לבני התורה הלומדים ומשננים הלכות אלו, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

וראיתי את אשר כתב בהקדמתו בחשיבות לימוד הגמרא קודם שלומדים הלכות, וכבר אמרו בירושלמי (ר"פ ר"א זמילה) דכל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, והשמיעונו כי אין להורות הלכה למעשה אלא ע"פ יסודות נאמנים בתלמוד, ובספר האשכול (בהלכות ס"ח עמוד ג') כתב: נשאל רב פלטוי גאון, איזה עדיף ומשובח, אם להעמיק בהלכות על פי התלמוד, או לעסוק בהלכות פסוקות וקטועות? והשיב, שרוב העולם מטין אחר הלכות פסוקות, ואומרים מה לנו להעמיק בקושיות ופלפולי הש"ס. אבל לא יפה הם עושים ואסור לעשות כן, שהם ממעטין התורה, וכתוב יגדיל תורה ויאדיר. ולא עוד אלא שגורמים שתשתכח התורה מישראל. ולא נתקנו הלכות פסוקות לשון בהם, אלא למי שלמד הש"ס כולו ועוסק בו תמיד, ואם מסתפק לו דבר בדין, ואינו יכול לפרשו, יעיין בהלכות ההם. עכ"ל. ולכן מוטלת חובה לפנות תחלה אל התלמוד, כי מן הבאר הזיהא ישקו העדרים, וכל תורה שאין לה בית אב [התלמוד] אינה תורה. ואם ד"ת עניים במקומן, הם עשירים במקום אחר. ואמרינן בסנהדרין (פב.) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה, במי שיש בידו חבילות של משנה. [אך כל שאין הדבר מבורר כל הצורך, מרכיב בראיות לחזק הדבר, ולאפושי גברי נמין].

ועיין למרן החיד"א בכרכי יוסף (יודה דעה סימן רסו סק"ח) שהביא בשם תשובת הגאונים כ"י, שכתבו כדברי ספר האשכול הנז' ע"ש. [והובא לשונו להלן עמוד הבא]. והביא מספר יש נוחלין שכתב, לימוד מסכת ברכות ענין גדול, מסכת שבת ענין מפואר, כתובות כולל כל התלמוד, חולין, עכו"ם, נדה, כלל גדול. ונדע מה שהפליגו גורי האר"י ז"ל בשבח הלימוד בתלמוד בבלי, וכתב מרן החיד"א בשם הגדולים (מערכת ד' אות נו) דאפשר דמשום הכי כמעט כל העסק הוא בתלמוד בבלי. ועיין במאורי אור (ערך גלות, ובסוף הספר). והאמוראים הראשונים מתחלה שחיברו ירושלמי זכו וכו' ואחר חיברו תלמוד בבלי כמ"ש הרמ"ז. ואחר כך האחרונים פירשו הירושלמי, זה היה על ידי עסק הבבלי, ומשם באו לפרש הירושלמי ועלה בידם שתיים כהלכתם. ומזה תשכיל גודל קדושת נשמת

הרמב"ם שחיבר הלכות ע"פ הירושלמי. נבמקום שלא מצינו הדין בתלמוד בבלי. ורבינו יהודה בר יקר שעשה פירוש לירושלמי, ומ"מ גם הם היו צריכים לעסוק ביותר בתלמוד בבלי.

ובשו"ת חות יאיר (סימן קכז) האריך בדבר סדר הלימוד לבני ישיבה צעירים, וכתב שם, דכודאי התלמוד אין לך מדה טובה הימנה, אכן הוא דרך רחוק מאד מאד, כי אם ילמד עם גפ"ת הקבוע שם בלימוד הכללי עוד דף אחד מהש"ס, והוא די והותר אף לבחור חשוב, אם יבקש שיתקיים בידו ויחרוך רמיה צידו, ולא ילך קמא קמא ברוח, נמצא שיכלה כמה שנים עד שיתקיימו בידו ד' זה' מסכתות גדולות, ולימוד הטורים והסמ"ע ראיתי בחורים רבים שוגים בזה, ששומעין כל יום שיעור מאלה ואינו תכלית כללי רק לדיני ממונות, שהוא על פי הסכרא והנכון קצה האחרון מן הלימוד וחלילה לי להקטין מעלות משפטי ה' כי חיות הנה, וממקום קדוש יהלכו, לא כמשפטי הגוים שהמה בנויים על שיקול הדעת ושכל האנושי, כמ"ש החכם האמתי מהר"ע בעל העקידה, שפתים ישק, רק שהיפוך הסדר הנכון הזה אינו רק מג' פנים. הא' לפעמים הרב המגיד בחר בזה בשביל עצמו כדי ללמוד דיני ממונות, ואפשר שהוא כבר מילא כריסו בשאר החלקים, הב' מפני הגובה והגאון אשר יחשבו בהם בקיאים בדיני ממונות, יצא טבעם תוך בני אדם וכו', ויקבלו שכר וכו', והוא לימוד שלא לשמה וגרע מיניה שתכליתו מצה ומריבה, להצדיק רשע ולהרשיע צדיק, והיא לא תצלח, והג' בחרו בדבר שיש בו פלפול ועומק כענין הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע וכו', והוא אמת, רק שדבר בעתו מה טוב, ואין ראוי למאוס מי השילוח ההולכים לאט, שיש בהם יפי כח וזכות אב"א, משום דתדיר שהוא חוב' היום שראוי לדעת כל איש ישראל, והוא חלק או"ת, ואחריו חלק יו"ד, שג"כ מה טוב ומה נעים שידע להבין ולהורות בביתו דברים קלים, שהם כביעותא בכותחא, או אם יתרמי במקום שאין איש, ואב"א משום דמקודש שבשני חלקים אלו נכללים תילי תילי מצות חובות הגוף הנה, ודקדוקיהן כפלי כפלים ממה שימצאו בחו"מ, אף כי בכללם אין בהם חובת ידיעה המגיע לחובת מעשה. והנה בדורותינו זה החלק המובחר והטוב, חלק אורח חיים כשמו כן הוא, יושב שכול וגלמוד אין איש שם על לב, דוגמת מסכת מועד קטן שזכר בעל ספר חסידים. והנה בדורות הראשונים לפי מה ששמעתי היו שומעים ולומדים בבחירתם ספר העקידה, והעיקרים, והכוזרי, ודוגמתן, מפני שהיה כל מגמתן להשלמת נפשם, שהוא האמונה בשרשי הרת, לכן למדו ספרים המדברים וחוקרים בזה. ובזה יפה עושיין דורות הללו שמתרחקים מאותן הלימודים, כי טוב ויפה לנו ולבנינו להאמין האמונות המוטלים עלינו בלי חקירה. גם היו קצתם לומדי' מטעם הנ"ל ספר חובת הלבבות, והוא מדבר ג"כ בחקירה בשער הראשון, ובשאר שערים מלא דעת ויראת ה'. ועמ"ש בהקדמה על איש שלמד דיני גיטין וקידושין, ולא ידע דבר מחובת הלבבות, המוטל על כל איש ישראלי. ע"ש. וע"ע בספר עיקרים (מאמר א' ע"ס 12). כי גם חלק או"ת מוטל על כל איש ישראל לדעת לפחות כלליו ורוב פרטיו, והרי זה לימוד המובחר ששנו רז"ל, הלמד ע"מ לעשות ולקיים, שמספיקין בידו וכו'. ע"כ.

והגאון החזון איש באגרותיו חלק ג' (פרק תיח) כתב, דמי שאינו יודע את כל הש"ס אינו יכול לומר סברא ישרה בעיניו.

Yitzhak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of The Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

גם הגאון רבי ישראל סלנטר (אור ישראל סי"ח) כתב, ללמוד התלמוד הוא העיון הנכון לשאוב יסודות התלמוד בפרטיו ממקומות המפוזרים ולהביין ולהורות כדת, וזאת היא שימוש תלמידי חכמים, וקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים ה"ז עם הארץ (ברכת טז):

וברכתי להרב המחבר שיה"ר וחפץ ה' בידו יצלת, ויפוצו מעיינותיו חוצה, ולהמשיך בויכוח הרכים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ויזכה לברך על המוגמר להוציא לאור כל כתביו על חושן משפט, שובע שמחות וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

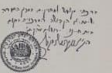

ישיבת מרכז הרב

YESHIVAT MERCAZ HARAV

מסווה פי מנו הרב
עבריים יצחק יצחק טוק ודניאל
Founded by Harav
Avraham Y. Kook

הרב צבי יהודה 12
ת.ד. 5010, ירושלים 91050
טלפון: 02-6524793
פקס: 02-6540356

12 Harav Zvi Yehuda St.
PO Box 5010
Jerusalem, 91050
Phone: 02-6524793
Fax: 02-6540356
www.merczh.harav.org.il

תש"י תשל"א

דפ"ר

אבתך זכר

יגדתי בענין הכנסת התורה זמנה לשינוי תקנות לה
מנהלה לבידוד מלאי אלו. הוטו כולל דיני-
בשורה שדינה ובהי תהי צדקה אכפלה בא
כבודי ופני תעלה סולם נאה וישל בשפה
כדינה נעימה ה' מר' אהרן הדין. הכולל
אז שיקן כשיטה מנהל עובדים זה לראש
אפי כ' משנה וסדורה או תמה אצד זכר
האסיפה בלימוד אלו הנשנים ואלו כוונה
אלו אצד אז כדנה אזי שמשל נהיך
אפיין אהרן תענה ואחאזיהו ואפנה אז
היכנס יתעלה, לחניה ומאנה ומאנה
הואל צד ומאנה א' היום אפנה היכנה אלו
כמנהלתי דנה ומאנה ואלי ונחיה זמנה
על אפי נענה. יוצד דפנה אהרן אז
המשנה יענה מנהל ואנו אהרן למנה או
סיחה בליון אהרן כלאה דפנה
הלש אזי אלו קנה אלו

כנגד כתיב
וזקיקה אכתב הלכה

יצדו אפינו

ידידי היקר הרב הנעלה בתורה וביראה הקודמת לה מוהר"ר אביעד תפוחי שליט"א ראש כולל הדיינות בישיבת שדרות ובית חג"י זכה להעלות על הכתב מפרי תנובתו סיכום נאה וישר בשפה ברורה ונעימה על שו"ע אבן העזר, הכולל את עיקרי השיטות מהגמ' והראשונים עד להלכה וזכה כי משנתו הסדורה לו תהיה לעזור לכל העוסקים בלימוד אלו הנושאים. ולא באתי אלא לצרף את ברכתי אליו שיוסיף כהנה וכהנה להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים מתורתו, שתהא משתמרת ומתברכת באשר זה מגמתו כל הימים מאז היכרותי אותו בהסתופפו בבית מדרשנו ועלה ונתעלה בתורה ובכל מידה נכונה. ויזכה בעזה"י לברך על המוגמר מתוך שמחה וטוב לבב ותהיה לו סייעתא דשמיא להורות כהלכה בעבודת הקודש אשר עליו בזה ובבא.

בברכת כהנים,
ובברכה לכבוד התורה
יעקב שפירא

תוכן ענינים

- 27. סימן קי"ט/ מתי מותר לגרש, ושלא ידורו יחד.....**
 (א) נושא ודעתו לגרשה - 27 / ב) יושבת תחתיו ודעתו לגרשה - 27 / ג) באיזה עילה מותר לגרש - 28 / ד) אשה רעה - 30 / ה) נתגרשה משום פריצות - 30 / ו) גירושין בע"כ, שוטה - 30 / ז) לא ידור עם גרושתו - 36 / ח) לתבוע זא"ז בבי"ד - 39 / ט) ואי אתו לקמן לדין - 39 / י) גרושתו מן האירוסין - 40 / יא) מי נדחה מפני מי - 40 /
- 41. סימן ק"כ/ צריך שישמע מפי המגרש.....**
 (א) שליחות לכתובה, בעלות על הגט - 41 / ב) גט גזול - 45 / ג) הכרת האיש והאשה - 47 / ד) מיילי ואומר אמרו - 50 / ה) מינוי הסופר והעדים בכתב ידו - 52 / ו) אמר בפני כמה אנשים, גט שנכתב ע"י שני סופרים - 53 / ז) 1) כולכם חתומו, מנה כולם או מקצתם, נמצא אחד קרוב או פסול - 55 / 2) אמר 'כולם עדים' - 59 / יא) תקנ"ח - 59 /
- 60. סימן קכ"א/ שצריך דעת בכתובה ונתינה.....**
 (א) שוטה המצווה לכתוב, שיכור - 60 / ב) היה שוטה בשעת כתיבה או נתינה - 60 / ג) עיתים חלים עיתים שוטה - 61 / ד) שכיב מרע הכותב גט (ולא נשתתק) - 63 / ה) נשתתק - 63 / ו) חרש ואילם - 65 / ז) גוסס - 66 / ח) שחוט - 67 /
- 69. סימן קכ"ב/ אמר לכתוב וטעה או אבד הגט.....**
 (א) עשו עדים שליחותך - 69 / ב) כתבו ותנו לשליח - 71 /
- 73. סימן קכ"ג/ מי ראוי לכתוב, בשבת.....**
 (א) חש"ו, גוי, עבד - 73 / ב) משומד - 74 / ג) ד) כתיבת הטופס - 75 / ה) נכתב בשבת או ביו"ט או בלילה - 76 /
- 78. סימן קכ"ד/ על מה נכתב הגט.....**
 (א) איסורי הנאה - 78 / ב) דבר שיכול להזדייף - 78 / ג) וכתב נתן - 80 / ד) מחובר, גזירה שמא יקטום - 81 / ה) טופס במחובר - 83 / ו) גט חקוק על עבד - 83 / ז) טבלה שלה - 85 / ח) על טס זהב - 85 / ט) דיו לח - 85 /
- 87. סימן קכ"ה/ תיקון הכתב והקלה.....**
 (א) באיזה דיו כותבים - 87 / ב) ג) סוגי דיו שונים - 87 / ד) חק ירכות - 88 / ה) הקורע והרושם על עור - 89 / ו) מוקף גויל - 90 / ז) תגים - 91 / ח) נפלה טיפת דיו על האות - 91 / ט) כתב מ"ם סתומה במקום מ"ם פתוחה - 93 / י) יא) יב) דיני שרטוט - 93 / יג) אורכו יתר על רוחבו כספר - 94 / יד) אותיות שיוצאות לגליון - 94 / טו) שטטוש ומחק - 95 / טז) יז) דיוק בכתבת האותיות - 95 / יח) תינוק לא חכים ולא טפש - 98 / יט) מחק אות שלא נכתבה כראוי וכדו' - 98 /

(כ/ קרוע ונימוק - 99 / כא) עדי מסירה בסעיפים יט,כ - 99 / (כב) קולמוס של כנף - 99 / (כג) רקם את האותיות - 100 /

101..... סימן קכ"ו/ נוסח הגט

(א) כתב ולשון - 101 / (ב) ג) ימי השבוע - 102 / (ד) ו) כה) ימי החודש - 103 / (ה) מנין השנים - 105 / (ז) כג) כד) שנה מעוברת, שמות החודשים - 105 / (ח) דיוקים בנוסח - 106 / (ט) ודן, אגרת - 107 / (י) דיתיהויין - 107 / (יא) יב) להאריך וא"ו - 108 / (יג) יד) למהך - 109 / (טו) להתנסבא - 109 / (טז) יזהר בכל מילה שלא תשתמע בב' משמעויות - 109 / (יז) אנש לא ימחא בידך - 109 / (יח) שיטה אחרונה - 110 / (יט) אל"ף למ"ד - 111 / (כ) טעות סופר - 111 / (כא) טעות בזמן - 111 / (כב) אם נכתבו הטעויות הנ"ל - 112 / (כו) כז) למנין שאנו מנין - 113 / (כח) דיתבא - 113 / (כט) מתא מתקריא - 113 / (ל) לא) וכל שום - 113 / (לב) מ) מב - מה) דיוקים שונים - 113 / (מא) והרי את מותרת - 114 / (מו) גט ארוסה - 115 / (מז) מח) אותיות שלא נכתבו בדיוק - 116 / (מט) טופס - 116 / (נ) ביטולי מודעות - 117 /

118..... סימן קכ"ז/ זמן בגט

(א) גט ללא זמן - 118 / (ב) גט מוקדם - 118 / (ג) אם פירש שהתאריך אינו מדוייק - 120 / (ד) ה) גט שנשלח ע"י שליח - 120 / (ו) מקום וזמן הכתיבה - 121 / (ז) זמן כללי - 122 / (ח) חתך את הזמן - 122 / (ט) גט מאוחר - 122 / (י) יא) דקדוקי כתיבת הזמן - 123 / (יב) כתב אלפים במקום חמשת אלפים - 124 / (יג) השמיט את המאות - 124 /

125..... סימן קכ"ח/ כתיבת המקום בגט

(א) מקום חתימת העדים - 125 / (ב) מקום הבעל והאשה - 128 / (ג) עיר שיש לה ב' שמות - 131 / (ד) נהרות - 133 / (ה) מי בורות - 135 / (ו) כמה מקורות מים כותבים - 135 / (ז) מקורות מים חדשים - 135 /

137..... סימן קכ"ט/ שם האיש והאשה

(א) (ב) ח) שני שמות במקום אחד - 137 / (ג) שינה שמו לגמרי - 139 / (ד) שם אחד במקום כתיבה ושם אחד במקום הנתינה - 140 / (ה) משומד - 142 / (ו) גר - 143 / (ז) רב, כהן - 143 / (ט) כ) שם אבי האיש והאשה - 144 / (י) החזיק את שם אביו בשם אחר - 146 / (יא) השמיט שם האיש והאשה - 148 / (יב) יג) יש לו שם אחר במקומות שאינם מקום הכתיבה או הנתינה - 148 / (יד) שני שמות במקום אחד - 149 / (טו) כינוי שהוא קיצור השם - 151 / (טז) יז) 'המכונה' או 'דמתקרל' - 152 / (יח) החליף את שמו מחמת חולי וכדומה - 154 / (יט) שני גיטין - 156 / (כא) גרשון וגרשם - 157 / (כב) אליה ואליהו - 157 / (כג) לא) שמות שונים - 157 / (לב) לג) חילוק השם לשניים - 158 / (לד) שמות המחודשים - 158 /

160..... סימן ק"ל/ עדי הגט וחתימתו

(א) חתימת העדים - 160 / (ב) יחתמו בראש השורה שלא יהיה אפשר להוסיף - 163 / (ג) שאילת

שלום בגט - 163 / ד) חתמו בראש וכדו' - 163 / ה) גג החתימה - 163 / ו) הנ"ל בעדי מסירה - 164 / ז) גט בשתי עמודות - 164 / ח) שני גיטין זה בצד זה - 165 / ט) טופס וכלל - 165 / י) כלל בתחילה ואח"כ פירט - 166 / יא) כתיבת שמו בחתימה - 166 / יב) לא כתב עד - 167 / יג) חותמים זה בפני זה - 167 / יד) טו) כתבים שונים, לא מבינים הכתב - 168 / טז) אינם יודעים לקרוא או לחתום - 168 / יז) עד חתימה אחד פסול ויש עדי מסירה - 170 / יח) חתם סופר ועד - 170 / יט) עדי חתימה גויים - 171 / כ) כתב סופר, וכתב יד הבעל - 172 / כא) שכר לעדים ולמסדר הגט - 173 / כב) שייבש הדיו קודם שיחתמו העדים - 174 /

175..... סימן קל"א/ כתיבה וחתימה לשמה

א) ב) ג) כתיבה לשמה - 175 / ד) ברירה - 176 / ה) דיו ע"ג דיו - 176 / ו) חתימה שלא לשמה - 177 / ז) ח) אמירת לשמה, תיקון הגט לשמה - 178 / ט) חתימת העדים - 178 /

179..... סימן קל"ב/ להכיר שם האיש והאשה, וגט שנפל

א) הכותב גט לגרש את ארוסתו לאחר שיכניסנה - 179 / ב) הכותב גט לגרש פנויה לאחר שיכניסנה - 179 / ג) שני גיטין שהתערבו - 180 / ד) גט שאבד ונמצא - 180 /

184..... סימן קל"ג/ עדי חתימה ועדי מסירה

א) עדי חתימה ועדי מסירה - 184 / ב) דיו יבש - 187 / ג) מנין - 187 /

188..... סימן קל"ד/ מודעא ואונס בגט

א) מודעא על גט - 188 / ב) ביטול המודעות בעת הגירושין - 190 / ג) מגרש ברצון - 191 / ד) מה נחשב אונס (שבועה, קנס) - 192 / ה) מסר מודעא כנגד כפיה כדין - 196 / ו) עונש למי שמוסר מודעא על גט - 197 / ז) כפיה שלא כדין ע"י ישראל - 197 / ח) כפיה ע"י גויים - 198 / ט) כפיה לקיים דין דישראל ע"י גויים - 199 / י) מסר מודעא על גט, נתן לה הגט, וחזר וביטל את המודעא - 199 /

200..... סימן קל"ה/ קריאת הגט

א) קריאת הגט - 200 / ב) הכניס את הגט לתוך כנף מעילו - 200 / ג) אם לא קראו - 201 / ד) נייר חלק - 201 / ה) זרק ומצאו מזוזות - 202 /

203..... סימן קל"ו/ הלשון שיאמר, והמגרש בשבת

א) דיבור הבעל - 203 / ב) מדבר עמה על עסקי גיטה - 204 / ג) איני אישך - 204 / ד) הרי את לעצמך, הרי את בת חורין - 205 / ה) כנסי שט"ח זה - 205 / ו) שני אנשים עם אותו שם - 205 / ז) גירושי שכ"מ בשבת - 208 /

210..... סימן קל"ז/ שיתרנה היתר גמור

א) חוץ מפלוני וע"מ שלא תנשאי לפלוני - 210 / ב) חוץ ממי שאין לה עליו קידושין - 211 / ג) חוץ מ... - 212 / ד) חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר... - 212 / ה) היום אי את אשתי ולמחר את אשתי - 213 /

214..... סימן קל"ח/ח/ דין נתינת הגט מידו

(א) גדר 'ונתן' - קירב הגט אליה, סייע בלקיחת הגט - 214 / (ב) גדר כריתות - גט בידה ומשיחה בידו
 - 215 / (ג) ישנה - 217 / (ד) כנסי שט"ח זה - 218 /

219..... סימן קל"ט/ט/ זרק לה ולחצרה

(א) חצר - 219 / (ב) זרק לחצר שהאשה לא עומדת בצידה, ואח"כ האשה הגיעה - 220 / (ג) זרק
 לחצר שהאשה לא עומדת בצידה - 221 / (ד) ה) זרק מהחצר לגג - 221 / (ו) זרק מגג לחצר - 223
 / (ז) קנה גבוה - 223 / (ח) אויר שאין סופו לנוח - 224 / (ט) חצר וכלי פנימיים וחיצוניים - 225 /
 (י) היתה האשה בחצר הבעל - 226 / (יא) השאיל לה מקום בחצר - 226 / (יב) לא קפדי אינשי בגנות
 - 226 / (יג) יד) קרוב לו וקרוב לה - 227 / (טו) ידה כקטפרס - 229 / (טז) יז) נתן ביד עבד שלה -
 230 / (יח) נתן ביד עבד שלו - 230 /

232..... סימן ק"מ/מ/ דיני שליחות בגיטין

(א) (ב) שליח הולכה - 232 / (ג) שליח קבלה - 232 / (ד) לשון מינוי שליח קבלה - 233 / (ה) (יא)
 שליח הבאה, זיכוי גט - 233 / (ו) עקירת שליח קבלה להיות שליח הולכה - 236 / (ז) התקבל גט זה
 לאשתי - 237 / (ח) שליח שעקר את שליחות ההולכה - 237 / (ט) כמו שהיא אמרה - 239 / (י)
 מקרים נוספים - 239 /

240..... סימן קמ"א/א/ שליחות וחזרה ממנה

(א) אין אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, לא חזרה שליחות אצל הבעל - 240 / (ב) (ג)
 מינוי שליח ע"י נערה או קטנה - 242 / (ד) (ה) יד לקטנה להתגרש - 242 / (ו) קטנה ביותר - 243
 / (ז) חצר - 243 / (ח) עדי מינוי ועדי קבלה - 243 / (ט) האם השליח עצמו מצטרף לעדות - 243 /
 (י) נאמנות השליח - 244 / (יא) (יב) שליח הולכה - 246 / (יג) עדי מסירה כרתי - 249 / (יד) אמרו
 לפלוני שיהיה שליח - 250 / (טו) לשונות שאומר לשליח - 250 / (טז) כתבו לאשתי - 250 / (יז)
 (יח) אמר כתבו גט ונפל מהגג - 251 / (יט) המושלך לבור - 251 / (כ) כל השומע קולי - 252 / (כא)
 (כב) היו רבים עומדים בפניו - 252 / (כג) כולכם - 252 / (כד) שטר הרשאה לשליח הולכה -)
 חומרא) - 253 / (כה) לדקדק בגיל הבעל השליח והעדים - 254 / (כו) קנין למינוי שליח - 254 /
 (כז) שטר הרשאה לשליח קבלה (-מדינא) - 254 / (כח) לדקדק בגיל האשה הממנה שליח - 255 /
 (כט) סדר נתינה לשליח קבלה - 255 / (ל) נוסח ההרשאה - 256 / (לא) מי כשר להיות שליח הגט
 (א) - 258 / (לב) פקח ונשטטה וכדו' - 258 / (לג) מי כשר להיות שליח הגט (ב) - 258 / (לד) רשע
 שחזר בתשובה - 260 / (לה) מינוי שליח הולכה מרחוק ע"י כתיבה והולכה אליו ע"י גוי - 260 /
 (לו) אינו מכירה (-שליח שלא ניתן לגירושין) - 261 / (לז) ציווה לגרש אותה לאחר ל' יום - 263
 / (לח) מתי שליח עושה שליח - 263 / (לט) (מ) דין השליח השני - 264 / (מא) מת השליח הראשון -
 264 / (מב) מת השליח השני - 265 / (מג) האם שליח קבלה עושה שליח שני? - 265 / (מד) מינתה
 כמה שליחי קבלה - 266 / (מה) (מו) מזו שליח ששינה - 266 / (מח) ביום פלוני - 267 / (מט) (נ)

תנאי האשה במינוי השליח - 267 / נא) נב) טול חפץ ותן הגט - 268 / נג) גט שאינו מקויים - 269 / נד) חמש נשים - 270 / נה) נו) טענות הבעל נגד השליח (-נאמנות שלישי (א)) - 271 / נו) גט שהגיע ליד האשה (-נאמנות שלישי (ב)) - 274 / נח) חיוב מזונות - 274 / נט) ביטול שליחות הגט - 274 / ס) בפני מי מבטל - 275 / סא) בטלו מקצתם - 277 / סב) גילוי דעת - 277 / סג) סה) לשונות ביטול הגט - 278 / סד) לשונות נוספים - 278 / סו) ביטול הגט - 279 / סז) מלקות על ביטול או מודעא על גט - 279 / סח) חזקת חיים בוקן וחולה - 279 / סט) חזקת חיים במי שנמצא במצב חירום - 280 /

282..... סימן קמ"ב/בפ"נ בפ"נ

א) הקדמה - 282 / ב) עדים שהגט מזויף - 284 / ג) נאמנות שהתמנה לשליח - 285 / ד) בפני כמה נותנו לה? - 286 / ה) פרטי בי"ד לקיום השטר - 286 / ו) ז) לא אמר בפ"נ, זמן אמירת בפ"נ - 286 / ח) לא אמר בפ"נ ומת הבעל - 287 / ט) שליח שני - 288 / י) מינוי שליח שני שלא בפני השליח הראשון - 288 / יא) סומא - 288 / יב) תחליפים לבפ"נ - 290 / יג) אשה המביאה את הגט שלה - 290 / יג2) יד) גט היוצא מתחת יד האשה, בעל המביא את הגט - 291 / טו) בפני נכתב חציו - 292 / טז) בפני נחתם חציו - 293 / יז) שלושה חתומים על הגט - 294 / יח) שני שליחים - 295 / יט) שנים אומרים בפ"נ ואחד אומר בפ"נ - 295 /

297..... סימן קמ"ג/תנאים בגט

א) הקדמה - 297 / ב) ביטול גט, הוספת והחלפת תנאים - 298 / ג) כאשר ברור שהתנאי לא יתקיים למרות שלא התבטל בפועל - 301 / ד) נתינה בע"כ - 302 / ה) ע"מ שתתני לי מאתים וזו וחזר ואמר מחולים לך - 303 / ו) דמי אצטלית, מחיקת תנאי - 303 / ז) הגדרת ל' יום - 304 / ח) ט) ע"מ שתניקי את בני - 304 / י) הוספת תנאי, והחלפת תנאי - 306 / יא) והנייר שלי או ע"מ שהנייר שלי - 307 / יב) תנאי שא"א לקיימו - 308 / יג) ע"מ שלא תבעלי לאבא - 308 / יד) ע"מ שלא תנשאי לאבא - 309 / טו) ע"מ שתנשאי לפלוני - 309 / זז) ע"מ שלא תנשאי לפלוני - 310 / יח) ע"מ שתבעלי לפלוני - 313 / יט) ע"מ שלא תבעלי לפלוני - 313 / כ) חסרון כריתות - 313 / כא) אין לתת תנאי שסיכוי טוב שלא יתקיים - 314 / כב) כג) ע"מ שלא תנשאי לפלוני ולא קצב זמן (גדר חסרון כריתות) - 314 /

316..... סימן קמ"ד/אונס בגיטין ועוד דיני תנאים

א) אונס בגיטין - 316 / ב) זמנו של שטר מוכיח עליו - 318 / ג) מעכשיו אם לא אבוא בתוך י"ב חודש, ומת - 319 / ד) שתצא חמה מגרתיקה - ומת לפני עלות השחר - 320 / ה) כתבו ותנו גט לאחר י"ב חודש - 320 / ו) לאחר ... - 321 / ז) שמא פייס - 322 / סיכום: האם אפשר לשנות תנאים לאחר נתינת הגט (עפ"י הב"ש) - 325 /

327..... סימן קמ"ה/גט של שכ"מ

א) אם מתי - 327 / ב) מהיום אם מתי - 327 / ג) מהיום ולאחר מיתה - 329 / ד) גט סתמי של

שכ"מ שעמד - 329 / ה) תקנת שמואל בגט שכ"מ - 330 / ו) אכלו ארי - 331 / ז) אם מתי מחולי זה - עמד והלך - 332 / ח) מה הפירוש של אם מתי סתם - 332 / ט) עצה טובה - 333 / י) שכ"מ שזיכה גט לאשתו ומת - 334 /

סימן קמ"ו / המגרש על תנאי..... 335.

א) גט שאינו חל מיד ואין בו תנאי - 335 / ג) אם לא תתני אין זה גט - 336 / ד) ה) נשאת לאחר קודם קיום התנאי - 337 /

סימן קמ"ז / אין כותבים תנאי בגט..... 339.

א) תנאים הכתובים בתוך הגט, או שנאמרו בעת כתיבתו - 339 / ג) האם מועילה נתינה מחודשת? / 342 -

סימן קמ"ח / גט ישן, המגרש על תנאי לא יתייחדו..... 343.

א) גט ישן - 343 / ב) גירש על תנאי - 345 /

סימן קמ"ט / המתייחד עם גרושתו..... 347.

א) בעל את גרושתו - 347 / ב) ד) התייחד עם גרושתו בפני עדים - 348 / ג) ה) ו) מתי אומרים שבעל לשם קידושין - 350 / ז) ציווה לכתוב גט לאשתו ואז התייחד עמה - 350 /

סימן ק"נ / נישאה בגט פסול..... 351.

א) גט בטל, גט פסול, וספק מגורשת - 351 / ג) האם נפסלת לכהונה - 353 / ד) גירש בגט פסול או בספק גט ורוצה להחזירה - 354 /

סימן קנ"א / גט לאיש ושובר לאשה..... 355.

א) נמצא הגט אצל האיש והשובר אצל האשה - 355 /

סימן קנ"ב / הוא, היא או עדים אומרים שנתגרשה..... 357.

א) האומר גרשתיך - 357 / ב) האומרת גרשתי - 358 / ג) תרי ותרי - 358 / ד) לא ראינו אינה ראינה - 359 / ה) עד אחד מול ע"א - 359 / ו) אשת איש הייתי וגרושה אני - 360 / ז) יש עדים שהיא אשת איש - 361 / ח) שני עדים שהיא גרושה ואין גט בפנינו - 362 / ט) א"צ קיום לגט כדי להנשא - 363 / י) יא) הבעל מערער - 363 / יב) מעשה בי"ד - 363 /

סימן קנ"ג / המוצא גט..... 365.

א) מצא גט - 365 /

סימן קנ"ד / כפיה לגרש..... 367.

א) בעל שא"ל לסבול את ריחו - 367 / ב) נפלה לפני אחיו שגם הוא בעל מום - 370 / ג) איני זן ואיני מפרנס - 370 / ד) נקטעה ידו - 373 / ה) מפחדת שיהרוג אותה כעסו - 373 / ו) אינו יורה כחץ - 374 / ז) גבורת אנשים - 377 / ח) ט) רוצה ללכת לעיר אחרת, מחוייב לברוח מהעיר מחמת המלכות - 380 / י) שהה עשר שנים - 380 / יא) כיצד מונים עשר שנים - 383 / יב) הפילה - 383 / יג) טענה שהפילה בתוך עשר - 383 / יד) טו) טענה שהפילה שלוש פעמים - 384 / טז)

שהתה עשר שנים - לענין להנשא לאחר וליטול כתובה - 384 / יז) נשאת לשלישי - 385 / יח) שהתה עם השלישי י' שנים - 385 / יט) ילדה מרביעי - 385 / כ) איסור דאורייתא או דרבנן - 385 / כא) אופן הכפיה - 385 / כב) חרם על העומדים בשעת נתינת הגט - 387 / כג) כד) שבועה או ערבון - 387 /

388..... סדר הגט (דינים שנתחדשו בו)

הקדמה - 388 / ד) האם נחשב דין (ליטול שכר, לילה, בשלושה) - 388 / יג) יד) כג) כו) ביטולי מודעות - 389 / כא) כב) מה צריכים העדים לדעת - 390 / כד) מינוי השליח - 390 / סו) לבדוק כשרות הגט - 391 / ע) עא) עב) עג) קיום לגט - 391 / פא) מעשה הנתינה - 391 / פד) צורת הגט - 391 / פה) הגט לאחר הנתינה - 392 / צא) שליח הולכה - 392 /

394..... סימן קנ"ה/ הלכות מיאון

א) הגדרת הקידושין ששייך בהם מיאון - 394 / ב) גיל שתופסים בה קידושין - 395 / ג) אופן המיאון - 395 / ד) ה) ו) גבולות המיאון - 396 / ז) גט מיאון - 396 / ח) ט) הכרת האשה - 396 / הכרת הגיל - 397 / י) זכויות הממאנת, מיאון ואח"כ גירושין ולהיפך - 397 / יא) מיאון לזיקה - 399 / יב) עד מתי יכולה למאן - 399 / יג) אילונית - 401 / יד) זמן הגעת השערות - 401 / טו) נאמנות נשים - 402 / טז) גומות - 402 / יז) מקום השערות - 402 / יח) אורך השערות - 403 / יט) חזקה דרבא - 403 / כ) בעל, חוששים שמא נשרו - 403 / כא) כיצד נהפכים הקידושין לקידושי דאורייתא - 404 / כב) בזמן הזה - 405 /

406..... סימן קנ"ו/ מה נקרא זרע לפטור יבום

א) אשתו מהאירוסין או מהנישואין - 406 / ב) הגדרת זרע - 406 / ג) גוסס - 408 / ד) נפל - 408 / ה) באו עדים או יצא קול שהולד לא היה בן קיימא - 412 / ו) בעל שבא להתיר את אשתו (יש לי בנים) - 413 / ז) בעל שבא לאסור את אשתו - 414 / ח) ע"א המעיד שיש לה בן - 415 / ט) המזנה לא נאמן לומר זה בני - 416 / י) הלך בעלה ובנה למדה"י ובאו עדים שמת בעלה - 418 / יא) הלכה עם בעלה ובנה למדינת הים - 418 / יב) אומרת שנוולד לה בן - 419 / יג) בעלה וצרתה הלכו למדה"י - 420 /

421..... סימן קנ"ז/ גר ומשומד

א) הגדרת אה - 421 / ב) אפילו אשה נאמנת להעיד שזה אחיו - 421 / ג) גרים - 422 / ד) ה) משומד - 422 / ו) לא היה מוחזק באחים - 425 / ז) בעל שבא להתיר את אשתו (אין לי אחים) - 426 / ח) קול שיש עדים במדינת הים - 427 / ט) חמיה וחמותה במדה"י - 427 / י) היה ליבמה בן במדה"י - 427 /

429..... סימן קנ"ח/ נאמנות האשה וע"א ליבום

א) עדות אשה - 429 / ב) הפה שאסר - 430 / ג) עד אחד - 430 / ד) חמש נשים - 431 / ה) ו) שתי יבמות שכ"א אומרת שמת בעלה - 432 /

- 433.....סימן קנ"ט/ שומרת יבם שנישאה שלא כדין, זיקה.**
 (א) (ב) התקדשה או נשאת לשוק - 433 / ג) שומרת יבם שזינתה - 436 / ד) זינתה תחת בעלה בשוגג ונישאת לאחי בעלה - 436 / ה) יש זיקה - 437 / ו) קידש אשה ואז אחותה נפלה לפניו ליבום - 438 / ז) אין יבם אחר - 438 /
- 439.....סימן ק"ס/ זכויות של היבמה.**
 (א) (ב) מזונות - 439 / ב) יבם קטן, נדוניא - 440 / ד) מעשה ידיה - 440 / ה) ו) ז) נכסי מלוג ונצ"ב בשומרת יבם בחייה ובמותה - 441 / ח) מתה אחת משומרות היבם - 443 /
- 444.....סימן קס"א/ כמה אחים.**
 (א) כמה יבמות מבית אחד - 444 / ב) חולץ לפסולה - 444 / ג) כמה אחים של המת - 444 / ד) מצוה בגדול - 444 / ה) שיהוי מצוה - 445 / ו) קדימות בין האחים - 445 / ז) בדיעבד - 446 / ח) ליבם כמה נשים - 446 / ט) משומד - 446 /
- 447.....סימן קס"ב/ צרת היבמה.**
 (א) (ב) יבם או חלץ לאחת מהיבמות - 447 / ג) קרובות חלוצתו - 447 / ד) ה) קרובת צרת חלוצתו וצרת קרובת חלוצתו - 448 /
- 449.....סימן קס"ג/ המייבם זוכה בנכסי המת.**
 (א) יקום על שם אחיו - 449 / ב) החולץ ליבמתו - 449 / ג) ספק ויבם בנכסי המת - 450 / ד) ספק ובני יבם בנכסי המת - 450 / ה) ספק ובני יבם בנכסי היבם - 451 / ו) ספק ויבם בנכסי הסבא - 452 / ז) ספק ובני יבם בנכסי הסבא - 452 / ח) מקרים נוספים שחולקים - 452 /
- 453.....סימן קס"ד/ חליצת ויבום מעוברת.**
 (א) הבחנה - 453 / ב) חליצת מעוברת - 454 / ג) ה) ביאת מעוברת - 455 / ד) נדה - 455 / ו) ח) הגדרת ולד מעליא - 456 / ז) ספק לראשון ספק לשני - 458 /
- 459.....סימן קס"ה/ יבום וחליצה, מה קודם?**
 (א) ג) יבום וחליצה מה קודם - 459 / ב) יבמה שאסרה עליה את היבם - 463 / ד) הכתובה - 464 / ה) נולדו בה מומים - 466 /
- 467.....סימן קס"ו/ דיני היבום.**
 (א) היבמה הולכת אחר היבם - 467 / ב) חכמים תקנו שיקנה במאמר - 468 / ג) מאמר מדעתה - 469 / ד) ו) כתובת יבמה - 470 / ה) יקום על שם אחיו - 470 / ז) שוגג או אנוס - 470 / ח) לא התכוין למעשה ביאה - 471 / ט) צמצום של ביאת שוגג והעראה - 471 /
- 473.....סימן קס"ז/ קטן וקטנה ביבום וחליצה.**
 (א) (ב) ה) יבום וקידושין של בן ט' - 473 / ג) חליצת קטן - 474 / ד) יבום וחליצה של קטנה - 474 / ו) יבמה ויבמה ששהו יחד ולא ידוע אם ייבם - 474 /
- 477.....סימן קס"ח/ חיוב כתובה של יבמה.**

א) כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר - 477 / ב) גירשה והחזירה - 477 / ג) על נכסי בעלה הראשון - 477 / ד) ה) מה משועבד לכתובתה? - 478 / ו) נכסים של היבמה - 479 / ז) כיצד יכול למכור בנכסים? - 479 / ח) אין לה כתובה מהראשון - 479 / ט) היתה אסורה לבעלה - 480 /

סימן קס"ט/ סדר חליצה..... 481

א) (סד"ח סעיפים א, ג, ד) הדיינים - 481 / ב) (סד"ח סעיף ב) אחד מהם פסול, גר, הנוטל שכר - 484 / ג) (סד"ח סעיפים ה, יב, יג, יד) חמשה דיינים ופרסומי מילתא בעשרה - 484 / ד) ה) (סד"ח סעיפים ו - י) קביעת מקום - 485 / ו) (סד"ח סעיף י"א) חליצה בלילה - 487 / ז) (סד"ח סעיף י"א) ימים מיוחדים - 487 / ח) (סד"ח סעיפים יט - כז) הכרת היבם והיבמה - 487 / ט) ג' חודשי הבחנה - 489 / י) (יא) (סד"ח סעיף טז) שנים וסימנים - 489 / יב) (סד"ח סעיפים כה, כט, מו) עמידה - 493 / יג) יבטל כל מודעות כדין הנותן גט - 494 / יד) (סד"ח סעיף לט) נעל של היבם - 494 / טו) החומר של הנעל ושל הרצועות - 494 / טז) סנדל ולא מנעל - 495 / יז) עור בהמה טהורה - 496 / יח) (יט) (סד"ח סעיפים מא, מב, מג) רצועות וקרסים עם לולאות - 496 / כ) מעל רגלו - ולא מעל דמעל רגלו - 497 / כא) של שמאל, גודל הנעל - 497 / כב) רגל שמאל, אין לו עקב, חומרים של הנעל - 498 / כג) נעל של ע"ז או תקרובת - 499 / כד) כה) (סד"ח סעיף מד) איטר - 499 / כו) כז) (סד"ח סעיפים לו, לז, לח, מ) מעל דמעל - 502 / כח) כריכת הרצועות - 503 / כט) (סד"ח סעיפים מז, מה, מט, נ) קריאת הפסוקים - 503 / ל) לא) לב) לד) (סד"ח סעיפים יח, מה, נא, נב) ידחוס רגלו בקרקע, לוחתא דכרעיה, חולצת ביד ימין שלה - 504 / לג) יבם שחליץ או התיר - 505 / לה) מן הארכובה ולמטה, קיטע - 506 / לו) קרעה את הנעל - 507 / לז) שני נעלים זה על גבי זה - 507 / לח) לט) (סד"ח סעיף נג) יריקה - 507 / מ) רקקה דם - 508 / מא) (סד"ח סעיף לה) אכלה שום וירקה - 508 / מב) (סד"ח סעיפים נד, נה) חלוץ הנעל - 508 / מג) (סד"ח סעיף טז) סדר החליצה, אילם חרש וחרשת - 509 / מד) חליצת מנעל ללא כוונה - 510 / מה) מו) מז) (סד"ח סעיף טו) רק רקקה או רק קראה - 511 / מח) (סד"ח סעיף יז) יבם סומא - 512 / מט) קטנה - 513 / נ) חליצה מוטעת בתנאי - 513 / נא) נב) (סד"ח סעיף ל) חליצה מוטעת שאינו יודע שבזה נאסרת עליו - 514 / נג) נד) (סד"ח סעיפים כט, לא, לב, לג) חליצה מעושה, מודעא על חליצה - 515 / נה) (סד"ח סעיף לד) חליצה פסולה - 516 / נו) (סד"ח סעיפים נז, נז) סיום החליצה, כתב חליצה - 516 /

סימן ק"ע/ גט אחר גט ומאמר אחר מאמר..... 518

א) גט ביבמה - 518 / ב) מאמר ביבמה - 518 / ה) יז) יט) חליצה פסולה - 519 / ג) ד) ו) ז) פעולות אחרי גט או מאמר - 521 / ח) מאמר ואח"כ ביאה בצרתה - 522 / ט) י) יא) גט ואח"כ מאמר או ביאה או חליצה - 523 / יב) אין אחר ביאה כלום - 523 / יג) אין אחר חליצה כלום - 523 / יד) אחר חליצה פסולה ואחר ביאה פסולה - 523 / טו) גט למאמר - 524 / טז) בן תשע - 524 / יח) חליצה פסולה מעיקרא - 525 / כ) שני יבמים שייבמו שתי יבמות - 525 /

- 526..... סימן קע"א/ יבמות חרשות או קטנות**
 (א ז) ח) אחת חרשת ואחת קטנה - 526 / (ב ה) ו) שתיהן קטנות או חרשות - 527 / (ג ד) ט) י) אחת קטנה ואחת גדולה או אחת חרשת ואחת פקחת - 527 /
- 529..... סימן קע"ב/ סריס אילונית וחש"ו**
 (א) ב) סריס חמה ואילונית - 529 / (ג ז) י) סריס אדם - 529 / (ד ה) סימני סריס ואילונית - 530 / (ו/ סריס בזה"ז - 531 / (ח) אנדרוגינוס - 531 / (ט) טומטום - 531 / (יא) חרשת שוטה וקטנה - 532 / (יב) יג) יד) טו) חרש שוטה קטן וסומא - 532 / (טז) אשת החש"ו - 533 /
- 534..... סימן קע"ג/ ערוה וצרתה**
 (א) צרת ערוה במקום מצוה - 534 / (ב) צרת ערוה שלא במקום מצוה - 535 / (ג ה) ו) ספק ערוה ליבם או לבעל - 535 / (ד) יבמה שהיא ערוה לבעל - 536 / (ז) ח) הערוה שהתגרשה או מיאנה וכו' - 536 / (ט) צרת אילונית - 536 / (י) נשאת לשוק בטעות - 537 / (יא) סוטה וצרת סוטה - 537 / (יב) אשת אחיו שלא היה בעולמו - 539 / (יג) מיאון אחר מיתה במקום מצוה - 540 / (יד) מיאון לזיקה - 540 / (טו) ספק אשת אחיו וספק גרושת אחיו - 541 / (טז) יז) מיתה מפלת - 541 /
- 543..... סימן קע"ד/ חייבי לאוין וזיקת שני יבמים**
 (א) אסורה ליבם בלאו או עשה או דרבנן - 543 / (ב) אסורה לבעלה בלאו או עשה - 544 / (ג) אחות חלוצתו - 545 / (ד) ו) זיקת שני יבמים - 545 / (ה) ז) גט למאמרו - 545 /
- 547..... סימן קע"ה/ נאסרה והותרה, וצרת ערוה בזיקה**
 (א) 1) נאסרה והותרה - 547 / (ב) 2) ג) ד) ה) אחות זקוקתו - 548 / (ו) עשה מאמר באחות זקוקתו - 549 / (ז) צרת אחות אשתו בזיקה - 549 / (ח) צרת ערוה בזיקה לאחר שהערוה התגרשה - 549 / (ט) י) יא) פקחים הנושאים לקטנות או חרשות - 550 / (יב) אחות אחת נשואה מדאורייתא והשניה מדרבנן - 551 / (יג) שתי האחיות נשואות מדרבנן - 551 / (יד) צרת ערוה בקידושי דרבנן - 551 /
- 552..... סימן קע"ו/ ספק זקוקה**
 (א) ב) קידש אחת משתי אחיות - 552 / (ג) שנים שקידשו שתי אחיות ולא ידוע איזו כל אחד קידש - 553 / (ד) הלך בעלה למדינת הים ונישאת - 553 / (ה) ו) כלה וחמות שילדו וולדותיהם התערבו - 553 / (ז) ספק בן ז' ספק בן ט' - 553 / (ח) חמש נשים שהתערבו הולדות שלהן - 554 /
- 555..... סימן קע"ז/ אונס ומפתה**
 (א) חיובי קנס בושת פגם וצער - 555 / (ב) סמוכים - 557 / (ג) ד) חייב לשאת אותה - 557 / (ה) הנטען על הפנויה - 558 /
- 561..... סימן קע"ח/ הלכות סוטה**
 (א) הקדמה - 561 / (ב) קינוי - 561 / (ג) קטנה שזינתה, שוגג, התייחדה ברצון - 561 / (ד) סתירה - 564 / (ה) קינוי שלא תסתתר עם פלוני ופלוני - 565 / (ו) קינוי - לשון המועילה - 565 / (ז) כא) כב) קינוי בזה"ז - 565 / (ח) ט) ע"א הנאמן כבי תרי - 566 / (י) הוציא קול על אשתו שזינתה ונתן

אמלתא - 569 / יא) נשאו ונתנו בה מוזרות בלבנה - 570 / יב) מחילה על קינוי - 570 / יג) קינוי
של בי"ד - 570 / יד) טו) ע"א בטומאה - 570 / טז) מה מעיד עד הטומאה - 571 / יז) יח) אסורה
לבעל ולבועל - 571 / יט) זינתה עם גוי, קרוב, קטן - 571 / כ) לא טובה השמועה - 572 /

שאלות ממבחני הרבנות הראשית לישראל.....573

סימן קי"ט/ מתי מותר לגרש, ושלא ידורו יחד

גמרות

גיטין דף צ. במשנה **עד** דף צ: סוף הפרק.
יבמות דף קיד: נשטית **עד** א"ר יוחנן בן נורי.
כתובות דף כז: במשנה **עד** דף כח. במשנה.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ג, ה, ו, ז, ח, יג.

(א) נושא ודעתו לגרשה

יבמות לז. **שו"ע** - לא ישא אשה ודעתו לגרשה. ומה שמצינו כמה חכמים שנשאו אשה ליום אחד, היינו משום שהאשה התרצתה לפי שהודיעו לה מתחלה שעומדים לגרשה. משנה למלך (הובא בפת"ש) - ישנה בעיה נוספת כאשר בא עליה ומהרהר באחרת, אמנם בעיה זו קיימת אם רוצה לגרש את זו ואינו עומד לישא אשה אחרת.

(ב) יושבת תחתיו ודעתו לגרשה

גיטין צ. **שו"ע** - לא תהיה יושבת תחתיו ומשמשותו ודעתו לגרשה, שנאמר 'אל תחרוש על רעך והוא יושב לבטח אתך'.

נחלקו האחרונים מה הדין אם מודיע לה שרוצה לגרש אותה -

◀ פרישה - מותר, כנ"ל סעיף א.

◀ ח"מ - יש להסתפק, ששאני הכא שהוא מודיע לה אחרי שנשא אותה ואין לה אפשרות לסרב.

בין זה לבין בני גרושת הלב

ב"ש - מצינו בגמרא (נדרים כ:): בכלל בני תשע מידות גם גרושת הלב, ואילו אצלנו בגמרא הביאו מקור אחר מ'אל תחרוש', מה ההבדל?

א. בני גרושת הלב היינו שאסור לבוא עליה, ואילו 'אל תחרש על רעך' היינו שאסור להשהות אותה אפילו אם לא בא עליה.

ח"מ - בפשטות האיסור ב'אל תחרוש' הוא דוקא אם בא עליה, כלשון הגמרא 'משמשותו'.

ב. בני גרושת הלב היינו שרוצה לגרש כעת, ואילו 'אל תחרש' היינו שרוצה לגרש בעוד

זמן מסויים.

ג. בני גרושת הלב אינו איסור אלא תוצאה של בנים פגומים, ואילו 'אל תחרש' היינו איסור.

ד. בני גרושת הלב היינו שאינו שונא אותה אלא מדובר שכופים אותו לגרש אותה, ואילו 'אל תחרוש' היינו ששונא אותה.

ג) באיזה עילה מותר לגרש

גיטין צ. - נחלקו התנאים באיזה מקרה מותר לאדם לגרש את אשתו -
 ◀ ב"ש - רק אם 'מצא ערות דבר'.

◀ ב"ה - אפילו הקדיחה תבשילו, שנאמר 'ערות (או) דבר'.

◀ ר"ע - אפילו מצא נאה הימנה שנאמר 'והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי (- היינו 'אם', שזו סיבה נוספת) מצא בה ערות דבר'.

גיטין צ: - נחלקו בביאור הפסוק במלאכי 'שנא שלח', האם פירושו ששנאוי המשלח שאסור לגרש או שפירושו שאם שנאת שלח כדעת ר"ע. ואומרת הגמרא שאין מחלוקת, כאן בזיווג ראשון וכאן בזיווג שני.

נחלקו הראשונים בביאור הסוגיא -

◀ רש"י - מחלוקת התנאים היא בזיווג ראשון, והלכה כב"ה שמותר לגרש אם הקדיחה תבשילו אלא ששנוי לפני המקום מי שמשלה על זה שראוי לשלח רק על ערוות דבר. בזיווג שני לכו"ע מותר לשלח אפילו אם הוא רק שונא אותה כר"ע¹.

◀ טור² - בזיווג ראשון אין מחלוקת ולכו"ע מותר לגרש רק אם מצא בה דבר ערווה כב"ש, מחלוקת התנאים היא רק בזיווג שני והלכה כב"ה שמותר לגרש אפילו הקדיחה תבשילו.

שיטת הרמב"ם - שו"ע

רמב"ם, שו"ע - 'לא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר, ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה. אבל שניה, אם שנאה ישלחנה'.

1. א"א לומר לפי רש"י שנחלקו בזיווג שני ואילו בזיווג ראשון כולם מודים לב"ה, דא"כ נמצא שב"ש מחמירים בזיווג שני יותר מאשר בזיווג ראשון.

2. כן פירש הח"מ את הטור. הב"ש מעלה אפשרות בטור שנחלקו בזיווג ראשון והלכה כב"ה וגם בזיווג שני הלכה כב"ה, ההבדל הוא רק האם ימהר לשלח או לא. ולא הבאתי דבריו למעלה, כי למעשה פסק כרש"י שבזיווג שני הלכה כר"ע.

נחלקו האחרונים בביאור שיטת השו"ע -

◀ ח"מ - סובר כטור, דהיינו שבזיווג ראשון כו"ע סוברים כב"ש שמותר רק משום ערוה.

ומה שכתב 'אין ראוי למהר' -

א. דהיינו שגם אם מסכימה להתגרש ואז אין איסור אף אם לא מצא דבר ערוה, לא ימהר לגרש.

ב. דהיינו אף אם ע"א מעיד שמצא ערוה לא ימהר לגרש עד שיבדוק את הדבר לאשורו.

ובזיווג שני נחלקו בו התנאים, והלכה כב"ה שמותר רק במקרה שהקדיחה תבשילו.

ומש"כ 'אם שנאה' -

א. שאפילו הקדיחה תבשילו יש להעביר על מידותיו אא"כ הגיע לכלל שנאה.

ב. שאף לדעת ב"ה א"צ דווקא שהקדיחה אלא כל מום שיש בה מותר לגרשה, דלא

כר"ע שאפילו ללא מום מותר לגרשה אם רוצה אחרת.

◀ ב"ש - סובר כרש"י שנחלקו בזיווג ראשון ומעיקר הדין הלכה כב"ה, אלא שאין ראוי

למהר לפי שמזבח מוריד דמעות. ואילו בזיווג שני לכו"ע מותר לגרש אותה אפילו על

שנאה גרידא ללא פשיעה כר"ע³.

הגדרת זיווג ראשון

פת"ש - נחלקו האחרונים האם זיווג ראשון שאסור לגרש ללא עילה היינו רק אם נשא

אשה או אף אם רק ארס אותה.

פר"ח (הובא בפת"ש) - זיווג ראשון היינו שלשניהם זה זיווג ראשון. ואם היא בעולה אין

זה זיווג ראשון, שהרי החשיבות של זיווג ראשון נלמד מהפסוק 'והיא חברתך ואשת

בריתך' ואין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי.

עבר וגירש שלא כדין

גיטין ז, שו"ע - לא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגרש, מהו (האם כופים להחזיר)? מדגלי

רחמנא באונס שכל ימיו בעמוד והחזר משמע שבשאר נשים לא כופים אותו להחזיר.

ב"ח, ב"ש - אמנם לא כופים להחזיר, אבל אכן כופים אותו שלא לגרש ללא סיבה

מוצדקת.

3. רש"י כתב כר"ע. ולא חייבים לומר שכוונתו לפסוק כר"ע אלא כוונתו שבזיווג שני כו"ע מודים לר"ע.

כשמגרש מדעתה

אגודה, **רמ"א** - לאחר חדר"ג שאפשר לגרש אשה אך ורק מדעתה, יכול לגרש אותה אפילו בזיווג ראשון אפילו ללא עילה לפי שאין בזה משום 'אשר אתה בגדתה בה'.

(ד) אשה רעה

יבמות סג: **שו"ע** - אשה רעה מצוה לגרשה, שנאמר 'גרש לך ויצא מדון', והיינו שרעה בדעותיה שמקשטת תכא ומהדרא ליה גבה.
גיטין צ: **שו"ע** - אשה שאינו מתלבשת ונוהגת בצניעות מצוה לגרשה שנאמר 'כי מצא בה ערוות דבר'.

(ה) נתגרשה משום פריצות

גיטין צ: **שו"ע** - 'ושלחה מביטו והלכה והיתה לאיש אחר' - האיש השני נקרא 'אחר' לפי שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס אותה, שאין ראוי לשאת אשה שנתגרשה משום פריצות.

(ו) גירושין בע"כ, שוטה

יבמות קיב: במשנה - אשה מתגרשת שלא לדעתה, ולכן אפשר לגרש קטנה וחרשת אפילו אם קידושיהן היו קידושי תורה.

האם אפשר לגרש מבלי לשלם הכתובה מיד

נחלקו הפוסקים האם אדם יכול לגרש את אשתו כשאין לו כסף לפרוע את הכתובה -
 ◀ שו"ת הרא"ש, **רמ"א** - יכול לגרש בע"כ אפילו אם אין לו כסף לשלם לה את הכתובה.
 ◀ שו"ת הרשב"א - אינו יכול.

מקורות:

א. כתובות נא. במשנה - אם בא לגרש את אשתו החולה, יכול לומר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה. ב. גיטין נח. (אגדות החורבן)⁴ - היה בעל שלא גירש את אשתו כיון שלא

4. האם לומדים הלכה מאגדות?

◀ באה"ט, תויו"ט, נוב"ית (יו"ד קס"א) - לא לומדים, כיון שלא נכתבו לבאר ההלכה אלא רק ללמד מוסר, ומ"מ ניתן ללמוד מהם מה היה מנהג ישראל באותו הזמן. בהקדמה לצל"ח (ברכות) כתב הנוב"י שדברי חז"ל באגדה הינם סתומים, וקשים להבנה. ומ"מ יש צורך ללמוד אותם בכדי שבעולם הבא שגופו יזדכך יוכל להבין את העומק הטמון בהם. כמשל מי שלומד אל"ף - ב"ת כדי שאח"כ יוכל

היה לו בכדי לשלם את הכתובה, ורק כאשר חבירו הלווה לו - גירש (ואח"כ חבירו נשא את אשתו ושיעבד אותו).

ג. יבמות סג. - אשה רעה זו מי שהיא רעה וכתובתה מרובה שנאמר 'נתנני ה' בידי לא אוכל קום'.

ח"מ, ב"ש - לכאורה היה אפשר לומר שלא נחלקו, אם אין עילה לגירושין אסור לגרש ללא תשלום הכתובה, אך אם יש עילה (כגון שהקדיחה תבשילו) יכול לגרש ללא תשלום הכתובה. אך נראה יותר שזו מחלוקת בכל מקרה.

חדר"ג שלא לגרש בע"כ

- רמ"א - יש חדר"ג שלא לגרש אשה בע"כ**⁵. אך הוא לא החרים במקרים הבאים -
- א. עוברת על דת (כ"פ בסימן קט"ו).
 - ב. נולד בה מום גדול שאם היה באיש היו כופים אותו לגרש (כ"פ בסימן קי"ז).
 - ג. מהר"ם פדואה - במקום מצוה⁶ כופים אותה להתגרש או מתירים לו לישא אשה נוספת (עיין לעיל סימן א).
- ח"מ - המהר"ם היתיר רק לגרש בע"כ, ואילו בכדי לישא אשה נוספת הצריך היתר מאה רבנים. והב"ח הוסיף שבזה צריך גם להשליש כתובה ותוספת וגט, ולייחד לה בית.
- ד. גירש אותה מדעתה ונמצא פסול בגט, יכול לחזור ולגרש אותה בע"כ⁷.
- ה. פת"ש - נחלקו הפוסקים האם ניתן לגרש בע"כ אשה שאינה יכולה להטהר מנידותה.

להשתמש באלה לדברים גדולים ונשגבים. ואכן פשוט לגאון שצריך ללמוד אותם אבל לא נהג להשיב תשובה לשואלים בזה כיון "שאם ישיב עליהם אין לדבר סוף" (שם ביו"ד).

◀ פר"ח, תורע"א - לומדים מאגדות כל שאינו סותר להלכה, וכן לא מכריעים הלכה מאגדה אלא רק ניתן ללמוד הלכות שלא נזכרו בש"ס.

5. בענין חרם דר"ג שלא לשאת שתי נשים, השו"ע כתב בסימן א' שלא פשט בכל המקומות ומוגבל עד סוף אלף החמישי. ואילו בחרם דר"ג שלא לגרש אשה בע"כ, השו"ע לא הביא שום דיון בזה. ועיין יבי"ע (ה, א) שהביא שנהגו לגרש בע"כ אחרי השלשת הכתובה בבית הדין.

6. המהר"ם מביא בתשובתו כמה מקרים של מצוה: א. עוברת על דת. ב. ביטול פו"ר. ג. שהתה עשר שנים ולא ילדה.

7. פר"ח מסתפק אם איירי רק בפסול דרבנן שאין חדר"ג כיון שמגורשת מדאורייתא, או שאפילו בפסול דאורייתא לא גזר רגמ"ה.

עבר על חדר"ג וגירש בע"כ

נחלקו הפוסקים מה הדין אם עבר על חדר"ג וגירש אשה בע"כ -

◀ **רמ"א** - עבר וגרש אותה בע"כ נקרא עברין, אך אם נשאת - שוב אינו נקרא עברין⁸.
 ◀ **ב"ש** - לפי פסק הרמ"א לקמן שהגירושין של שוטה שאינה יודעת לשמור עצמה אינן חלים אף בדיעבד כיון שעבר על תקנת חכמים, א"כ אף העובר על חדר"ג גירושיו אינם גירושין⁹.

◀ **בית מאיר** (כשו"ת צלעות הבית. הובא בפת"ש) - קשה, שהרי הרמ"א כתב להדיא שהגירושין חלים. וי"ל שכיון 'דאי עביד לא מהני' אזי למרות שהגירושין חלים הוא מחוייב לחזור ולקדש אותה¹⁰, וכל עוד לא עושה כן נלכד בחרם¹¹. ואסור לו גם לשאת אשה נוספת כיון שזו אגידא גביה, דומיא מי שנפלה לפניו יבמה שאסור לו לשאת אשה נוספת (סימן קנ"ט, ה)¹².

◀ **נוב"י** - להלכה קי"ל (כדעת תוספות דלא כמרדכי) שבאיסורים שבדה מלבו, כגון נשבע שלא לעשות משהו ועשה, אי עביד מהני. וממילא מש"כ המהר"ם מינץ שאם גירש בע"כ אינו כלום, ה"פ -

א. חייב עדיין בכל חיובי כתובה¹³.

ב. העדים פסולים כיון שעברו על החרם, וגם הסופר איננו שליח של הבעל שאין שליחות לד"ע.

סיכום: רמ"א - חל. ב"ש - לא חל. בית מאיר - חל, אלא שחייב לחזור ולקדשה. נוב"י - חל ואעפ"כ חייב בחיובי הכתובה, או שהגט בטל מחמת שהעדים והסופר פסולים.

8. פת"ש - שמתירים לו את החרם, ומ"מ צריך התרה.

9. צל"ע, שהרי שם הסברא שגוזרים אטו שוטה גמורה שאין לה יד לקבל גט, אך מה נאמר כאן?

10. כן הוא גם במי שאנס אשה שהגירושין חלים דומיא דמיתה, אלא מחוייב לחזור ולשאת אותה (תוספות תמורה ה.).

11. לא דמי לשוטה שלפי הרמ"א א"א לגרש, כי יש לחלק ששם תקנו באופן מיוחד שא"א לגרש בכדי שיחול עליה שם אשת איש ולא יבואו לנהוג בה מנהג הפקר. ולדעת השו"ע שגירושין חלים לגמרי, יש לחלק ששם א"א לחזור ולקדש אותה לפי שאין בה דעת, אבל כאן יהיה בעמוד והחזר.

12. קצ"ע שהטעם שם הוא מצד שזיקה ככנוסה, ולכאורה מה ש'עמוד והחזר' לא מצינו שיצור זיקה. וצ"ב.

13. זה חידוש עצום, כיון שמצינו כן רק לב"ש בסימן שלנו שלומד כן לפי הרמ"ה שיש חיוב מזונות לשוטה גם לאחר שגירש אותה שלא כדיון, וכותב שה"ה למגרש בניגוד לחדר"ג. אך לא מצינו מי שפסק כרמ"ה. וכה"ק הברוך טעם.

גירושין בע"כ שגורמים לאשה הפסד

ברית אברהם (הובא בפת"ש) - א"א לגרש אשה בע"כ במקום שגורם לה הפסד, כגון - א. גט מאוחר - אפשר לגרש אשה בגט מאוחר רק אם היא מסכימה שהרי נמצא שהבעל אוכל פירות לאחר הגירושין עד הזמן הנקוב בגט.
 ב. גט בתנאי - אפשר לגרש אשה בגט בתנאי רק אם היא מסכימה כיון שאסורים להתייחד שמא יתקיים התנאי ויתברר למפרע שהיו גרושים, ונמצא שמפסידה עונה.

שלח שליח לגרש בע"כ

נוב"י (הובא בפת"ש) - אם שלח שליח לגרש בע"כ, השליחות בטלה והגירושין לא חלים¹⁴. מקורות:
 א. (נוב"י סימנים ע"ה - פ"ב) - תוספות פ"ק דב"מ (י:) כתב שבשליחות לד"ע השליחות בטלה ולא מתייחסת למשלח.
 ב. (נוב"י סימן ב) - עפ"י הרא"ש התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אפילו אם התמנה לשליח, לפי דלאו כל כמיניה למנות שליח לחוב לאחרים.
 וקשה שאיתא בגיטין דף י. שהבריתא לא נקטה קידושין בהדי גיטי נשים ושחרורי עבדים לפי ששאני גירושין שיש שליחות בע"כ. ויישב שמדובר בגט כזה שאיננו חוב לאשה להתגרש בו (- שאיננה נאסרת לכהן שכבר היא גרושה, וגם שאיננה מפסידה תנאי כתובה כגון שהיא ארוסה או שזינתה תחתיו).

גירושי חרשת בע"כ לאחר חדר"ג

מהר"ם פדוואה (הובא בפת"ש ס"ק יג) - אף לאחר חדר"ג אפשר לגרש חרשת, שלמרות שאין לה דעת ורצון מ"מ אינו מוגדר כאונס.
 נוב"י (הובא בפת"ש ס"ק ח) - צ"ע אם רגמ"ה בכלל גזר שלא לגרש חרשת בע"כ, שהרי יתכן להקל בחרשת שיהיה אפשר לגרש אותה בע"כ, כשם שהקלו חכמים שיש לה כתובה כדי שיבואו לשאת אותה (יבמות קיג).¹⁵ למעשה מסיק שאין להקל במקום חרם שזה ספק דאוריתא¹⁶.

14. מהרש"ם (ח"ג, סימן ז) - לפי זה גם א"א לגרש בע"כ ע"י תנאי, שכל שא"א ע"י שליח א"א להטיל בו תנאי.

15. פת"ש - הספק של הנוב"י שייך רק במקרה שהתקדשה בעודה חרשת, שאז כשם שבקידושין אלו לא תקנו כתובה כך גם לא תקנו חדר"ג.

16. אמנם חזר בו (יו"ד תנינא סימן קמ"ו, אהע"ז תנינא ח) וסובר שכיון שהחרם רק מדברי קבלה הרי שדינו כהללמ"ס שלא אומרים בו ספק לחומרא. וצ"ב מה יאמר מעתה לדינא.

שוטה

יבמות קיג: **שו"ע** - אם אינה יכולה לשמור את גיטה אינה מגורשת מדאורייתא, שנאמר 'ונתן בידה' ועוד שנאמר 'ושלחה מביתו' - יצא זה שמשלחה וחוזרת.

ח"מ, ב"ש - נחלקו הראשונים הקדמונים (רש"י ורי"ף בגיטין סה. הובא לקמן סימן קמ"א סעיף ו) ביחס לקטנה מתי מוגדר שיודעת לשמור גיטה, האם אפילו צרור וזורקת ואגוז ונוטלת, או דוקא בהגיעה לעונת הפעוטות. ונחלקו הפוסקים האם דין השוטה חמור יותר וצריך יותר דעת כי לא תבוא לעולם לכלל דעת, או שדין השוטה קל יותר כיון שהיא גדולה.

יבמות קיג: **שו"ע** - אבל אם שומרת את גיטה ואינה יכולה לשמור את עצמה - מגורשת מדאורייתא אלא שחכמים תקנו שאינה מגורשת בכדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.

חיובי כתובה כשמנוע מגרש מדאורייתא או מדרבנן

אם מנוע לגרש מדאורייתא, כגון שאינה יכולה לשמור את גיטה - לכו"ע חייב בכל חיובי כתובה.

נחלקו הפוסקים מה הדין אם מנוע לגרש מדרבנן, כגון שאינה יכולה לשמור את עצמה -

- ◀ רמב"ם, **שו"ע** - פטור, כיון שמבחינתו היה כבר מגרש אותה.
- קשה, שהשו"ע פסק לעיל (סימן ע סעיף ד) שחייב, וכאן פסק שפטור -
- ◀ ח"מ - לעיל איירי שאינו נותן לה כתובתה מיד, ובמקרה זה כולם מודים שחייב.
- ◀ ב"ש - לעיל איירי כשמחמת שטותה היא לא יכולה לשמור את גיטה, ובכה"ג שאינה מגורשת מדאורייתא פשיטא שחייב בכל חיובי כתובה.
- ◀ השגות הראב"ד, שו"ת רשב"א, **רמ"א** - חייב בכל חיובי כתובה, שמזלו גרם.
- ח"מ - מ"מ המנהג לשאת אשה נוספת בהיתר מאה רבנים לאחר שמשליש לה כתובה ונותן גט ליד שליח הולכה.

ב"ש - לכו"ע חייב בהוצאות הנצרכות לרפא אותה מהשגעון שהרי בזה התחייב עוד קודם שגירש אותה, הרמב"ם פטר את הבעל רק מהוצאות שהתחדשו לאחר שהחליט לגרש אותה.

חיובי כתובה כשמונע מלגרש מחמת חדר"ג

אם מנוע מלגרש מחמת חדר"ג¹⁷ -

ח"מ - לכו"ע חייב בכל חיובי הכתובה¹⁸. וכיון שחייב בכל חיובי הכתובה, לכן הוא גם זכאי בכל הדברים שהבעל זכאי לבעל כגון פירות.

עיין שיטות נוספות בהרחבה לעיל סימן ע"ז סעיף א, תחת הכותרת 'אם הבעל רוצה לגרש אותה בעל כרחיה'. ועיין לקמן סימן קנ"ד סעיף י, האם יש חיובי כתובה למי שנשא אשה שניה בהיתר ק"ר.

עבר וגירש שוטה שמעוכבת גירושין מדרבנן, עיתים שוטה¹⁹, יש לה אב

הירושלמי דן בשלושה מקרים - עבר וגירש, יש לה אב, עיתים שוטה. נחלקו הראשונים בגירסא בירושלמי ובביאורה -

◀ תוספות (יבמות קיג:), **שו"ע** - נחלקו מדוע שוטה אינה מתגרשת, האם מדרבנן מחמת גרירה (-מנהג הפקר) או מדאורייתא מחמת שאין בה דעת לשמור גיטה. הגמרא מביאה ג' נפק"מ -

א. יש לה אב, שהרי האב שומר את הגט אך אינו יכול לשמור אותה ממנהג הפקר.
ב. עיתים שוטה עיתים שפויה וגירש אותה בעת שפיותה, שאמנם יש לה יד באותה שעה

17. הב"ש דן בסוגיא זו מצד דעת הרמ"ה שכתב שאם עבר וגירש שוטה עדיין חייב בכל חיובי הכתובה, ונתן לכך שני טעמים -

א. דאל"כ כל אחד יגרש אשתו שוטה בניגוד לרצון חכמים.

ב. מגורשת ואינה מגורשת חייב במזונותיה ואף כאן היא לא יכולה להנשא לאחר. ואומר הב"ש שניתן להסיק מכאן נפק"מ לעניין מי שעבר על חדר"ג וגירש בע"כ - הטעם הראשון לא שייך לפי שאם עובר על החרם מפסיד בעצם זה שנלכד בהרם, אבל הטעם שני שייך. אך כאן לא מכריע למעשה, דבריו מבוארים יותר בסימן ע"ז.

18. אפשר לבאר את הח"מ בשני כיוונים -

א. שוטה זה מעכב שהתחדש לאחר הנישואין ולא נשא ע"ד להתחייב לאשה שכזו, אבל שלא לגרש בע"כ זה מעכב ברור מראש, ורק עתה באופן מקרי בע"כ נגרם מכך שהיא שוטה.

ב. לא מצד טענת הבעל אלא מצד מטרת תקנ"ח שלא לגרש. בשוטה תקנו מצד שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ולזה סגי שיקרא עליה שם אשת איש וממילא אין עניין לתקן מעבר למנוע גט. אבל בחדר"ג התקנה היא 'שלא יהיה כח האיש יותר מכח האישה' וממילא נותר מוסד הנישואין על כנו, ולכן חייב בכל חיובי הכתובה.

19. ב"ש - יש להסתפק בעיתים שוטה שספרה ז"נ קודם חתונתה ע"י חברותיה, ועתה היא שפויה ורוצה להנשא, שמא עתה מתחדש חימוד כיון שהיא עתה בעלת דעת. וצ"ע.

אבל יש חשש הפקר.

ג. אם עבר וגירש, שאם זה פסול דרבנן הרי זה חל בדיעבד. נמצא שאם היא יכולה לשמור את גיטה ורק אינה יכולה לשמור את עצמה מגורשת בדיעבד.

ב"ש - אף אם היא שוטה גמורה אם יש לה אב או שהיא עיתים שוטה אסור לגרש רק מדרבנן מחשש הפקר, ואם עבר וגירש מגורשת.

◀ ר"ש בן אברהם²⁰, **רמ"א** - הירושלמי מבאר שיש מחלוקת במקרה שאינה יכולה לשמור עצמה אך יכולה לשמור את גיטה. למ"ד שיש חשש מנהג הפקר יש להחמיר אפילו בדיעבד ואפילו ביש לה אב או עיתים שוטה²¹ כיון שיש חשש שיבואו להחליף באינה יכולה לשמור את גיטה שאז אינה מגורשת מדאוריתא. ואילו למ"ד משום שאינה יכולה לשמור את גיטה יש להקל בכל המקרים הנ"ל, כיון שסוף סוף יודעת לשמור גיטה. נמצא למעשה שאינה מגורשת אפילו בדיעבד, ואפילו בעיתים חלים עיתים שוטה ואפילו אם יש לה אב.

ט"ז - לאחר חדר"ג נמצא שאם נחמיר שלא יגרש אותה, הרי אנו מבטלים אותו מפריה ורביה, ולכן לכל הפחות יש להקל בעיתים שוטה לגרש אותה בשעה שהיא פקחת.

בית מאיר (הובא בפת"ש) - למרות שאין להקל נגד הרמ"א, מ"מ אם עבר וגרש אותה והיא הלכה ונשאת לאחר, לא תצא.

ז) לא ידור עם גרושתו

כתובות כז: - אשת כהן שנשבתה ונאסרה עליו, מותרת לדור עמו בחצרו ובלבד שלא יתייחדו. נחלקו הראשונים בגירסא בגמרא ובביאורה -

◀ רא"ש - הגירסא היא (כגירסתנו) 'בגרושה היאך? ת"ר המגרש את אשתו **לא תנשא בשכונתו**, ואם הוא כהן לא תדור עמו במבוי. כפר קטן נידון **כשכונה**. והפירוש הוא שבאיסור חמור דאשת איש צריך הרחקה גדולה של שכונה, ואילו באיסור קל יותר של

20. עפ"י ביאור הגר"א. אמנם הגר"א ביאר שהרמ"א פסק כראבי"ה, ואנו צעדנו בעקבות הב"ש שביאר את הרמ"א כר"ש. עיי"ש בגר"א.

21. ב"ש - מש"כ הרמ"א שבעיתים שוטה מגורשת בדיעבד, היינו במקרה שלא הוחזקה ג"פ שהיא משטית ולכן אין לחשוש שתשוב ותשטתה.

כהן וגרושה צריך להרחיק רק מהמבוי²².

ר"ן - לפי גירסא זו נמצא שהסוגיא לא עסקה בגרושתו שלא נישאת שאסורה באיסור פנויה, ויש לומר שכיון שאסור מדרבנן דינה כשבויה שמתרים לדור יחד בחצר אם לא באים לידי יחוד.

◀ רמב"ם, **שו"ע** - הגירסא היא 'בגרושה היאך? ת"ר המגרש את אשתו **לא תדור** עמו **בהצרו**, ואשת כהן לא תדור עמו במבוי. כפר קטן נידון **כמבוי**. הפירוש הוא שבאיסור פנויה צריך להרחיק מהחצר ותו לא, ואילו באיסור לאו דאורייתא צריך להרחיק מהמבוי. נחלקו האחרונים האם לשיטת הרמב"ם מותר לדור עם גרושתו הפנויה בחצר כשאין איסור יחוד -

◀ ח"מ בשם הר"ן - כיון שאיסור לבוא על גרושתו הוא איסור דרבנן של פנויה, דינה כשבויה שמתרים לדור בחצר אם אינם באים לידי יחוד.

◀ ב"ש - הר"ן קאי בשיטת הרא"ש שהספק הוא ביחס לגרושה לכהן, וממילא באיסור פנויה לא עסקה הבריתא ויתכן לומר כפי שכתב הר"ן. אבל לפי הרמב"ם ספק הגמרא הוא ביחס לאיסור דרבנן של גרושה פנויה, וא"כ פשטה הגמרא שאיסור זה חמור יותר מאיסור של שבויה ואסורים לדור באותה חצר אפילו לא מגיעים לידי יחוד. והסברא כי שבויה זה ספק קצת רחוק כי מנוולא נפשא לגביה **שבאי**²³.

נמצא שלפי הרמב"ם לא כתוב בגמרא מה הדין אם נשאת לאחר ואסורה עליו באיסור אשת איש, והרמ"א לא הביא דעה חולקת וכתב שאם נשאת לאחר לא תדור עמו במבוי. והקשו הפוסקים שהרי לפי גירסתנו צ"ל שלא תדור בשכונתו?
◀ ח"מ - הרמב"ם גורס שכפר קטן נידון כמבוי, וא"כ אין הרחקה גדולה יותר מאשר מבוי. ולכן אפילו באיסור אשת איש ההרחקה היא עד מבוי.

22. התוספות גרסו כגירסא זו אך סוברים ששכונה קטנה ממבוי, ששכונה זה רק שלושה בתים. והסברא היא שאיסור אשת איש חמור לאדם ולכן סגי בהרחקה קטנה יותר מאשר הרחקה של איסור לאו דכהן.

23. צ"ב מנין שלפי הרמב"ם הספק אינו ביחס לגרושה לכהן. ונראה שסתם לשון הגמרא 'גרושה' משמע שמדובר בגרושה פנויה, ועוד שבפשטות מדובר בספק דומיא דשבויה שהוא איסור דרבנן. רק רש"י נדחק לפרש בגרושה לכהן כי לפי גירסתו הבריתא כלל לא עסקה בגרושה פנויה. אך עדיין צ"ב, מנין לב"ש שפשטנו שאיסור פנויה חמיר מאיסור שבויה, אולי מכך שכתוב שאסורה לדור עמו באותו חצר דווקא, משמע שדין אחד לכל איסורי דרבנן וממילא נלמד שמתיר במקרה שאחרים דרים עמהם. וצ"ל שמכך שלא חלקנו משמע בפשטות שאין הבדל בין אם דרים אחרים עמהם או לא.

◀ ב"ש - כוונת הרמ"א שאם נשאת לאחר והתגרשה ממנו וקיימא בלאו ד'לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה' אזי דינה כאיסור לאו דכהן ולכן דינה במבוי (כ"כ הרא"ש להיא). אבל באיסור אשת איש, אסורה בכל השכונה.

סיכום

גירסת רמב"ם, שו"ע	גירסא דילן	
גמרא - מותרים באותה חצר אם לא באים לידי יחוד.		שבועה ²⁴
מפורש בגמרא שאסור באותה חצר. ונחלקו ח"מ וב"ש האם חמור יותר משבועה ואסור אפילו במקרה שאין חשש יחוד.	לא מפורש הדין בזה, ובפשטות דינו כשבועה, ששניהם דרבנן.	אשתו הגרושה שכעת פנויה
לא מבואר בגמרא - ח"מ - לא תדור במבוי. ▶ ב"ש - לא תדור בשכונה, כגירסא שלנו. ▶	מפורש בגמרא - אסורה בשכונה	אשתו הגרושה הנשואה לאחר
ח"מ, ב"ש - לא תדור במבוי.		אשתו שנשאת לאחר והתגרשה
גמרא - לא תדור במבוי		אשת כהן
נידון כמבוי	נידון כשכונה	כפר קטן

הגדרת מבוי

ר"ן, רמ"א - מבוי הנזכר היינו מבוי סתום, אבל מבוי מפולש שרבים בוקעים ביניהם מותרים לגור יחד.

ח"מ - אם שניהם גרים באותו צד של המבוי - אסור, כי לא צריכים לצאת למבוי המפולש אלא עוברים דרך הקיר שביניהם. אמנם אם א"א לעבור דרך הקיר וצריכים לעבור דרך המבוי - מותר.

תרומת הדשן, רמ"א - אין הבדל אם יש עוד יהודים בעיר, או שהם היהודים היחידים. ואין לומר שכיון שאין עוד יהודים א"כ הם רגילים בצוותא של זה לזה, והוי ככפר קטן הנידון כשכונה ואסור - לפי שמפורש בש"ס שליהודים יש צוותא עם הגויים ג"כ ואינם

24. לכאורה זה בכל איסורי דרבנן. אמנם עיין לעיל (סימן ז, סעיף ז) השו"ע פסק שהנטען על גויה וכו' לא ידורו בכל המבוי. ולכאורה צ"ל שכיון שחשודים שמזנים ברצון הרחיקו יותר משאר איסורי דרבנן. אמנם מהגר"א שם לא משמע כן. עיי"ש. ועתה ראיתי בסימן יג, י שאם נשא ללא הבחנת ג"ח וגירש, צריך להרחיק מכל המבוי. וכתב הב"ש שבכל איסור דרבנן צריך להרחיק מכל המבוי רק בשבועה הקלו.

מוכרחים לצוותא של ישראל.

ח"מ - ראיותיו חלושות, ויש לחוש בפרט היכא שיש לעז ריבון.

גירש אשה האסורה לו

או"ז, רמ"א - אם גירש אותה בגלל שאסורה לו, צריך להרחיק כאילו נישאה לאחר.

נחלקו האחרונים בביאור דבריו -

◀ ח"מ - דהיינו שבאיסור דרבנן צריך הרחקה מחצר, ובאיסור דאורייתא צריך

הרחקה ממבוי.

◀ ב"ש - אפילו באיסור דרבנן צריכה להרחיק מכל המבוי, ורק בשבוייה הקלו.

ה) לתבוע זא"ז בבי"ד

כתובות כח., שו"ע - לזה ממנה - נפרעת ממנו ע"י שליח.

ח"מ - כ"ש שאסור לדבר עמה בשוק.

רמ"א - וכן מותר לזון את גרושתו ע"י שליח, ולא גרעה משאר עני.

להכנס לבית בעלה

נחלקו הפוסקים האם מותר לגרוש להכנס לבית גרושתו משנשאת כדי לדבר עם בעלה -

◀ תרומת הדשן, רמ"א, ח"מ - מותר לו להכנס לביתה בשביל לשאת ולתת עם בעלה.

שחכמים אסרו רק לדור בקביעות בסמיכות זל"ז או לשאת ולתת זה עם זה.

◀ ב"י, רמ"א - יש להחמיר.

ט) ואי אתו לקמן לדין

כתובות כח. - נחלקו האמוראים מה הדין אם גרוש וגרושתו באו לבי"ד, האם לא דנים

אותם או אפילו מנדים או מלקים אותם.

רמב"ם, שו"ע - הגמרא לא פשטה, ולכן תלוי בדעת הבי"ד אם להכות או לנדות.

באיזה גרושה מדובר?

◀ רש"י - באיסור תורה של גרושה לכהן.

◀ רמב"ם - איירי אפילו באיסור דרבנן כגון גרושתו שלא נישאת לאחר²⁵.

25. ב"י, ב"ש - לפי הרא"ש נראה שאין להעניש אשת ישראל שלא נישאה שהרי מותרת לדור עמו במבוי.

וצריך להבין, הרי לכאורה אין מחלוקת בין הרא"ש לרמב"ם בדין אשת ישראל שלא נישאה לאחר

שמותרת במבוי ואסורה באותה חצר. וכה"ק בהגהות והערות.

ב"ש - לפי"ז גם אם דרים בחצר אחת מנדים אותם.

י) גרושתו מן האירוסין

כתובות כה., שו"ע - בגרושה מן האירוסין מותרים לדור בסמיכות זל"ז, ומותרים לישא וליתן זע"ז. ואם גייסי אהדדי - אסור.

יא) מי נדחה מפני מי

כתובות כה., שו"ע - הייתה החצר של שניהם - היא נדחית מפניו דטלטול דגברא קשה מדאיתתא. אך אם היתה החצר שלה - הוא נדחה מפניה.

ח"מ - אם בעלה הראשון גר במקום פלוני והלכה ונישאה למי שיש לו בית שם - אסורה לעבור לגור שם. שמה שאמרנו שהוא נדחה אם יש לה בית, היינו בית שלה אבל בנידו"ד שאין לה בית ורק לבעלה השני יש בית, בעלה הראשון לא נדחה מפני בעלה השני. ואפילו אם בעלה הראשון אינו בעלים על בית שם, אלא רק דר שם בשכירות.

סימן ק"כ/ צריך שישמע מפי המגרש

גמרות

גיטין דף כ. אמר רב חסדא **עד** גופא.
ב"ב דף קסז. במשנה **עד** דף קסז: ההוא תברא.
גיטין דף סו. במשנה אמר לשנים **עד** דף סז: סוף הפרק.
גיטין דף עא. אמר רב כהנא **עד** דף עב. במשנה.
גיטין דף יח: איתמר אמר לעשרה **עד** דף יט. במשנה.

ס"ק יסודיים בפת"ש

ס"ק ב, ד, ו, ז, טו, יח, כ"א.

א) שליחות לכתובה, בעלות על הגט

שליחות לכתובה

נחלקו הראשונים האם הסופר הכותב את הגט צריך להיות שליח של הבעל -
◀ תוספות (גיטין כב:), רא"ש, רמב"ם - אין צורך שהסופר יהיה שליח של הבעל, מה
שאמרה תורה 'וכתב' היינו שהסופר יכתוב.
מקור: הגמרא (גיטין כב:) אומרת שחש"ו יכולים לכתוב כשגדול עומד על גביהם, למרות
שזה לא מועיל לשליחות. ולכן גם מסבירה הגמרא שגוי פסול לכתוב מצד שהוא עושה
על דעת עצמו, ולא מצד שאינו בתורת גיטין וקידושין.
אך קשה:

1. גיטין עא: במשנה - צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו, משמע שצריך שליחות.
ויש ליישב, זה לא מטעם שליחות, אלא משום שאם לא מצווה להדיא לא ניכר שזה נכתב
לשמה!¹

2. גיטין כ. - אמר רב חסדא לכאורה אפשר לפסול את כל הגיטין, ומעלה הגמרא אפשרות
לפסול מצד שכאשר האשה משלמת לסופר אין זה מוגדר 'וכתב'. משמע שכדי להחשב
'וכתב' צריך שיכתבו בשליחות הבעל. ויש ליישב, שכוונת הגמרא שזה לא מוגדר 'ונתן'

1. ברשב"א (גיטין כג.) ביאר שאם הבעל לא מצווה אזי הסופר לא יתן לב כ"כ לכתוב לשמה, שהרי
שמה הבעל לא ירצה לגרש בגט זה. ובב"ש (סימן קכ"ג, ס"ק א) כתב שלפי תוספות הגט אינו בטל
אלא רק פסול.

כי צריך לתת את הגט שלו וכאן זה גט שלה.

◀ ר"י בתוספות, **שו"ע** (כאן עפ"י ב"ש וגר"א. לקמן סימן קכ"ג סעיפים א-ג) - צריך שליחות בכתיבת הגט.

הגמרא בדף כב. מדברת אליבא דר"מ הסובר ש'וכתב' קאי על החתימה, והגמרא סוברת בהו"א שהוא מצריך לשמה בכתיבה מדרבנן ולכן מקילים שמועיל גדול עומד על גביו. אבל לפי ר"א סובר ש'וכתב' קאי על כתיבה פשיטא שצריך שליחות לכתוב כשם שצריך לכתוב לשמה.

אשה הנותנת את שכר הסופר

ב"ב קסה. - מעיקר הדין הבעל צריך לתת את שכר הסופר שנאמר 'וכתב ונתן', אבל חכמים תקנו שהאשה תתן כדי שלבעל לא יהיה אמתלא לעכב את הגט. גיטין כ. - אמר רב חסדא שניתן לפסול את כל הגיטין, ומעלה הגמרא אפשרות מצד שהאשה נותנת את שכר הסופר והתורה אמרה 'וכתב', דוחה הגמרא שחכמים הפקירו את השכר שנותנת והקנו אותו לבעל משום תקנת עגונות. נחלקו הראשונים בביאור דין זה -

◀ רמב"ם, **שו"ע** - חז"ל תיקנו שהאשה תתן את שכר הסופר.

◀ רא"ש - חז"ל לא עקרו את הדין שהבעל צריך לתת, רק תיקנו שאם האשה תתן הגט כשר.

תו"ג (הובא בפת"ש) - מה נפק"מ בין הדעות, אם שניהם רוצים יתנו איך שרוצים, אם מגרש בע"כ של האשה היא אינה חייבת לתת את שכר הסופר כיון שזה נתקן לטובת האשה. אלא יש נפק"מ במקרה שהבעל צווה לכתוב והלך למדינת הים, שלפי הרמב"ם א"א לגבות את הפרוטה מהבעל.

תו"ג (הובא בפת"ש) - רק הבעל או האשה יכולים לשלם לסופר, אבל אם ההורים שלהם שוכרים את הסופר אזי הגט פסול שצריך שיתקיים 'וכתב' שהסופר יכתוב בשליחות הבעל.

סופר הקנה את הקלף והאשה לא רוצה לתת שכר הסופר

ישועות יעקב (הובא בפת"ש) - אם הסופר הקנה את הקלף והדיו לבעל, ואח"כ האשה לא רוצה לשלם לסופר את שכרו - הקנאת הסופר בטלה כי ברור שהסכים להקנות רק מכיון

2. השו"ע פסק שם שחש"ו פסול לכתוב את הגט אפילו אם גדול עומד על גביו. אמנם עיין שם בב"ש ס"ק ה' שמשמע מדבריו שהשו"ע פסק כרמב"ם שלא צריך שליחות.

שיקבל מהאשה שכר סופר, וכדין מברחת שניתן לבטל את המתנה על סמך האומדנא לחוד.

הקלף צריך להיות של הבעל

גיטין כ: - הגמרא מסתפקת מה הדין כאשר גט יוצא מתחת יד האשה וידוע לנו שהקלף היה שייך לאשה, האם יש להניח שאשה יודעת שהיא צריכה להקנות את הגט לבעל לפני שהוא מגרש אותה בו?

שו"ע - מכאן שהגט כשר רק אם הגט שייך לבעל לפני שהוא נותן אותו לאשה.

קלף השייך לסופר

נחלקו הראשונים מה הדין כאשר הקלף שייך לסופר והבעל משלם לו כדי שיכתוב לו גט-

◀ רמב"ן - לא צריך להקנות לבעל, כשם³ שחז"ל תיקנו שהשכר שהאשה נותנת שייך לבעל, כך תיקנו שהשכר קונה עבור הבעל גם את הקלף ואת הדיו⁴. שהרי מצינו (גיטין סה:): שבעל שנמצא בבור יכול לומר כל השומע קולי יכתוב, למרות שהבעל לא קנה את הקלף.

נחלקו האחרונים בדעת הרמב"ן מה הדין אם הסופר כותב בחינם -

◀ ח"מ - גם אם הסופר כותב בחינם הוא יכול לומר הריני כאילו התקבלתי.

◀ ב"ש - לרמב"ן צריך דווקא לפרוטה, אם כותב בחינם הקלף לא נקנה לבעל⁵.

◀ סדר כתיבת הגט לרא"ש, רמ"ה - חכמים תקנו להקנות לבעל רק את הפרוטה שמשלמת לסופר, אבל לגבי הקלף הבעל צריך לקנות אותו להדיא מהסופר. ואין להוכיח מבעל

3. צל"ב, בשלמא ביחס לפרוטה, האשה רוצה להקנות את הפרוטה לבעל כי רוצה להתגרש. אבל ביחס לקלף, מי יימר שהסופר רוצה להקנות לו את הקלף, אולי הוא משכיר עצמו לכתוב אבל מעוניין לדרוש שכר נוסף על חומרי הגלם, ומדוע חכמים יפקירו את ממונו ויקנו אותו לבעל? ויתכן שכל זה בכלל תקנת עגונות.

4. יש להעיר, שבדברי הרמב"ן כתוב גם 'דכשם שאין אשה מתקדשת בשלה אלא בשל בעל או שלוחו כך אינה מתגרשת אלא בכך, הילכך מכיון דאקנו ליה רבנן פשיטא דספרי דידה לבעל ואין זה וכתבה איהי כשר הוא דנעשה שכירו ושלוחו של בעל בפשוט זה', ומשמע שלא צריך שהקלף יהיה של הבעל אלא סגי בכך שהוא של השליח שלו. ע"כ. ועיין חידושי הרי"ם (כאן) שביאר שכוונת הרמב"ן שמגורשת מדין עבד כנעני, כמו 'הילך מנה והתקדשי לפלוני' שכיון שנתן בשליחותו כאילו הוא נתן בעצמו.

5. יד אפרים - קשה, שהרי הרמב"ן הביא ראייה ממי שהיה מושלך בבור. ומוכח שהבין כח"מ.

הנמצא בבור, כי שם מדובר שהסופר שהוא הבעלים על הקלף הוא השליח לגרש את האשה, ואז בשעה שהוא נותן לה את הגט היא קונה את הגט עבור הבעל וחוזרת וזוכה בו לעצמה⁶. אמנם זה אפשרי רק כאשר השליח הוא עצמו הבעלים על הקלף ויכול להקנות אותו לאשה.

ב"ש - במקרה זה, פשוט שהגט נקנה לבעל גם אם הסופר כתב בחינם.

שו"ע - לכתחילה יש לנהוג כרא"ש ולכן אם הבעל מצוי יקנו לו את הקלף והדיו לפני הכתיבה. ואם לא קנה לפני הכתיבה, יעשה מעשה קנין לאחר הכתיבה לפני הנתנה.

שאר כלי הכתיבה

רמ"א - צריך להקנות לבעל גם את הקולמוס וכלי הכתיבה האחרים.

ב"ש - לכו"ע בדיעבד אם לא הקנו את הקולמוס וכלי הכתיבה הגט כשר⁷.

ישועות יעקב - כיון שהבעל לא קונה אותם מהסופר אלא רק שוכר אותן ואחרי הכתיבה מחזיר אותם, ולכו"ע שכירות מטלטלים נקנה בקנין כסף (שו"ע חו"מ סימן קצ"ח).

רמ"א סה"ג (סי"ג) - לפני שהסופר מקנה את כלי הכתיבה לבעל, צריך שהבעל יבטל את כל המודעות שמא מסר מודעא על קניית כלי הכתיבה.

רמ"א סה"ג (סט"ו) - כשהבעל נותן את כלי הכתיבה לסופר, לא יתן ע"י שליח⁸.

ב"ש - כאשר הבעל נותן כסף לסופר ע"מ שיקנה לו קלף בשוק - פשיטא שזה מהני כיון שהסופר קונה לבעל.

גט מקושר (הובא בפת"ש) - לאחר שהסופר כתב את הגט הוא אינו צריך להקנות את הגט לבעל, ואף למ"ד אומן קונה בשבח כלי מ"מ כאשר האומן מחזיר את החפץ לבעלים הוא מקנה לו את הקלף ואת השבח. ומ"מ ראוי להחמיר שהסופר יאמר לבעל להדיא שהוא מקנה לו את הקלף לגמרי, וזוקף את דמי השכירות כמלווה.

קלף השייך לאשה

רמב"ן, ח"מ, ב"ש - כאשר הקלף שייך לאשה - לכו"ע צריך קניין גמור לקנות ממנה. מקור: דף כ: - היו מוחזקים בטבלא שהיא שלה והרי היא יוצאה מתחת ידו, מי

6. לכאורה זה לא יועיל במקרה שהאשה מתגרשת בע"כ, כי אז לא רוצה להקנות את הגט לבעל.

7. בפשטות הטעם משום שאין זה חלק מגוף הגט, אלא מכשיר ליצירת הגט.

8. לכאורה הטעם גזירה שמא גם יצווה עליו לכתוב ע"י שליח.

אמרינן אשה ידעה לאקנווי או לא? מוכח שאם הגט עצמו של האשה לא תקנו חכמים שיהיה של הבעל בהפקר בי"ד הפקר, שהקנו לו רק את שכר הסופר⁹.

קלף של הפקר

ברית אברהם (הובא בפת"ש) - נחלקו הפוסקים מה הדין כאשר הגט של הפקר, האם העיקר שלא יהיה של אחרים וממילא כשר או שצריך שזה יהיה דוקא של הבעל. ולהלכה קלף של הפקר פסול.

(ב) גט גדול

גזל נייר

רמ"ה, שו"ע - גזל נייר או דיו וכתב גט - מגורשת אפילו קודם יאוש, כיון שהבעל קנה את החפץ הגזול בשינוי שם ושינוי מעשה שאינו חוזר לברייתו.
תו"ג (הובא בפת"ש) - אם בשולי הגט יש חלק גדול של קלף שנשאר חלק, הרי הגזלן לא קנה את החלק הזה בשינוי וא"כ צריך לחתוך אותו קודם הנתינה לאשה, ולכן הגט פסול למ"ד שמחוסר קציצה בתלוש פוסל את הגט (לקמן סימן קכ"ד, סעיף ג).

גזל גט כשר

ב"י, רמ"א - גזל גט כשר ונתנו לה - אינה מגורשת¹⁰.
ח"מ - יש שני מקרים שהבעל לא גזל את הגט אלא לא שילם לסופר את שכרו:
א. אם הסופר נתן את הגט לבעל ברצון ע"מ שישלם בעתיד - למרות שלא שילם עדיין הרי הגט של הבעל ויש רק חוב.

נחלקו האחרונים (הובא בפת"ש) האם יכולה להנשא על סמך גט זה קודם שנפרע החוב -

◀ תו"ג - לא תנשא שמא כשיגיע זמן הפרעון הסופר יהיה עייל ונפיק אזוזי ואז המכר יהיה בטל.

◀ ג"מ - כיון שאין לסופר מה לעשות עם גט שנכתב עבור הבעל הזה, הרי שזה

9. אמנם בסימן קכ"ד סעיף ז מביא הב"ש שדעת הרשב"א היא שחכמים מקנים לבעל גם את גוף הגט. עיי"ש. אך הב"ש מסיים שם וכותב - ולא נראה לי. וכן מוכח בשו"ע ריש סימן קכ"ג - "יכולה לכתבו ותקנה אותו לבעל".

10. מה הדין אם הסופר התייאש? לכאורה יהיה דומיא דמחלוקת שו"ע - רמ"א לעיל בסימן כ"ח. אמנם עיי"ש בדברי הנוב"י בביאור דברי הרמ"א.

כמוכר שדהו מפני רעתה שאפילו עייל ונפיק המכר לא בטל כי מוכח שאינו רוצה לבטל את המכר אם לא יתנו לו את המעות.

ב. אם הסופר נתן לבעל ע"מ שישלם מיד ולא שילם - אינה מגורשת, לפי שאם לא משלם אין בדעתו של הסופר לתת לו כלל.

נתיבות (הו"מ סימן ק"צ) - קי"ל שאם הקונה לא שילם את התמורה הקנין מתבטל רק אם המוכר עייל ונפיק אזוזיה, אבל זה דוקא במקרה שהקונה רוצה לשלם באופן מידי, אך אם הקונה אינו יודע מתי ישלם אזי המכר בטל אף אם לא התקיימו כל גדרי 'עייל ונפיק אזוזיה'.

בית מאיר (הובא בפת"ש) - אם הבעל אנס את הסופר למכור לו, תליוהו וזבין זביניה זביני. אבל אם הבעל חטף את הגט מהסופר, הבעל לא קנה את הגט ועליו להחזיר את הגזילה, ואם ישלם לסופר את שכרו עדיין לא קונה את הגט שזה לא גורם לסופר להקנות לבעל את הגט.

אומן קונה בשבח כלי (סופר או עדים)

האחרונים (הובא בפת"ש) דנו במקרה שהקלף והדיו של הבעל, והסופר כתב לו עליו גט, והבעל חטף מהסופר את הגט ולא שילם לו את השכר שחייב לו. דין זה תלוי בסוגיית אומן קונה בשבח כלי, שהרי הגמרא אומרת (ב"ק צט.) שאם האומן צבע צמר של בעה"ב בסממנים של בעה"ב הוא לא קונה את הצמר בשבח כלי, ומאידיך אומרת שאם העצים של בעה"ב והאומן הכין מהם כלי הוא קונה בשבח כלי -

◀ פנ"י, ג"פ - בצביעת צמר אין מעשה חשוב של האומן, ולכן אם הסממנים של בעה"ב האומן לא קונה בשבח כלי, משא"כ ביצירת כלי מעצים. ממילא כיון שכתובת גט הוא מעשה חשוב, לכן בזה אומן קונה בשבח כלי אף בדיו של הבעל.

◀ תו"ג - הרשב"א בב"ק תירץ קושיא זו באופן אחר, הסממנים הם המשביחים את הצמר משא"כ בעצים שהאומן הוא המשביח את העצים. ממילא בכתובת גט, הדיו משביח את הגט ולכן אומן לא קונה בשבח כלי בדיו של הבעל.

עוד דנו האחרונים (הובא בפת"ש) האם העדים קונים בשבח כלי כגון אם שכר עדים לחתום ולא שילם להם -

◀ ג"פ - כיון שאסור לשלם על עצם העדות ומשלמים להם על דברים עקיפים הם לא

קונים בגוף הגט¹¹.

◀ תו"ג - לשיטתי ברור שלא קונים בשבח כלי. אבל לטעמו של הג"פ לכאורה יקנו, שיתכן שמשלמים לעדים עבור זה שטרחו וחתמו ולא רק העידו בע"פ.

פת"ש (ס"ק ב) - משמע שהדיון של האחרונים הוא רק במקרה שלא משלם לסופר או לעדים, אבל במקרה שהסופר נותן לו את הגט מרצון אזי ברור שמקנה לו גם את השבח. אך כיון שנהגו בכל הדקדוקים לכן ראוי שהסופר יקנה לו את הגט בקנין גמור.

ג) הכרת האיש והאשה

ב"ב קסז. במשנה - כותבים גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו.
 ב"ב קסז: - צריך שהעדים יכירו אותם, כדי למנוע מקרה שאדם יכתוב גט ויתן לאשת חברו כדי שתוכל לגבות בו כתובה פעם נוספת. מקשה הגמרא, ומה יועיל שמכירים אותם, הרי יתכן שיש עוד זוג עם שמות כאלו? ומתרצת שאם ידוע שיש שנים עם אותו שם אין מגרשים אלא זה בפני זה.
 עיין גם לקמן סימן קל"ו, סעיף ו.

נחלקו הראשונים בביאור הסוגיא -

◀ תוספות - תמיד צריך לדעת את שם הבעל. אבל אם הוחזקו שני גברים בשם זה, אזי חוששים שמא הראשון יכתוב בגט את שם אשתו של השני ויביא לה, ולכן במקרה כזה תקנו שצריך להכיר גם את שם האשה. והקשתה הגמרא שזה לא מועיל שהרי שמא יש שתי זוגות עם השמות הללו וכאשר הראשון ימסור לאשת השני את הגט בפני עדים הם יעידו על המסירה ואח"כ בי"ד יסמכו על דבריהם. ומתרצת שבי"ד יחקרו אותם האם הוחזקו שניים עם אותו שם ואם כן האם גירשו אלו בפני אלו¹².

◀ רמב"ם, **שו"ע** - תמיד צריך שיכירו את שמות הבעל והאשה, אף אם לא הוחזקו שני גברים באותו שם.

ב"ש - אם האשה אינה בפנינו צריך לדעת שיש לאיש זה אישה בשם פלונית. ואם יש אשה בפנינו - צריך גם לדעת ששמה פלונית וגם לדעת שהיא אשתו של זה.

11. יש להעיר, שנחלקו הקצות והנתיבות (חו"מ סימן ש"ו) האם אומן קונה בשבח כלי כשעושה בחינם. ולכאורה נמצא שלדעת הנתיבות גם אם לא משלמים לעדים על חתימתם הרי הם קונים את הגט.
 12. התוספות מוכיחים שיטתם מהא דקיי"ל שאם מצא גט בשוק מחזיר כל עוד לא הוחזקו. מה דעת שא"ר? אולי לכתחילה לא כותבים עד שמכירים, ובדיעבד מחזירים כל עוד לא הוחזקו. וכן כותב הח"מ שגם בדין שלנו, אם כתבו הגט ולא הכירו האיש והאשה - הגט כשר בדיעבד.

והקשתה הגמרא, שאם יש שתי זוגות עם אותן שמות, הרי עדיין יכולה לצאת תקלה שאחרי שהעדים יחתמו על הגט כדין הזוג הראשון יתן את הגט לאשת השני. ומתמצת שבכה"ג צריך לגרש אלו בפני אלו.

ב"ש - אם הוחזקו שני גברים עם אותו שם, צריך לבדוק מה שם אשת השני שמא יש כאן ב' זוגות עם אותן שמות וצריכים לגרש אלו בפני אלו¹³.

שעת סכנה

גיטין סו. - מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתו - הגט כשר. ומקשה הגמרא, והרי לא מכירים אותו, ומתמצת שבשעת הסכנה כותבים אע"פ שלא מכירים.

שו"ע - וכן בכל שעת סכנה כותבים גט אע"פ שלא מכירים.

ח"מ - אם כתבו בלי שהכירו, ואח"כ נמצא שאכן זה האיש וזה אשתו - כשר בדיעבד, שהרי דין זה אינו לעיכובא שהרי בשעת הסכנה כותבים אע"פ שאין מכירים.

שו"ת ב"ח (הובא בפת"ש) - חשש עיגון דינו כמקום סכנה¹⁴. מקור: רש"י בסוף יבמות (קכב.). וכן משמע ברמב"ם שכתב שאם היה בבור וצווה שיכתבו הוי כשעת סכנה, משמע שכל עיגון דינו כסכנה.

האם הסופר צריך להכיר אותם

נחלקו הפוסקים האם גם הסופר צריך להכיר את האיש והאשה -

◀ **שו"ע** - רק העדים צריכים להכיר אותם.

◀ **רמ"א** - גם הסופר צריך להכיר כיון שהכתיבה עצמה צריכה להעשות לשמה¹⁵.

עפ"י מי כותבים?

יבמות לח: - ע"א ואפילו קרוב או אשה נאמנים לומר שפלוגי הוא אחיו של המת לענין

13. ועיין לקמן קל"ו, ו ששם כתב הרמ"א שצריך לכתוב סימן בשם האיש.

14. נוב"י (הובא בפת"ש) סובר שמקום עיגון אינו דומה למקום סכנה.

15. לפי הרמ"א נמצא שיש שתי חששות - שמא זה לא הבעל והוא יתן לאשה שאינה אשתו, ועוד שהסופר צריך לכתוב לשם הבעל ולכן צריך להכיר אותו. אך התו"ג (הובא בפת"ש) כותב שזו חומרא בעלמא.

חליצה, כיון דמילתא דעבידא לאגלווי הוא¹⁶.

שו"ע - גם כאן אפילו קרובים כשרים.

תו"ג (הובא בפת"ש) - ע"א מועיל רק כאשר הבעל בפנינו ובקלות ניתן לברר מה שמו שהרי הוחזק בעיר לפחות ל' יום ורבים מכירים אותו ולכן זה מילתא דעבידא לאגלווי. אבל אם הבעל מינה סופר ועדים ושליח והלך לו, ושכחו את שמו, א"א לסמוך על ע"א כיון שכעת זה לא מילתא דעבידא לאגלווי שכיון שהבעל לא בפנינו כיצד נברר מה שמו. וכן במקרה שהבעל שלח בכת"י שיכתבו ויתנו (עיין לקמן סעיפים ה-ו), לא מועיל ע"א שמכיר את כת"י כיון שזה לא מילתא דעבידא לאגלווי בקלות. בית מאיר (הובא בפת"ש) - אם לא הוחזקו בעיר ל' יום, אף אם יש לאשה כתובה שכתוב בו שמו ושמה, אינו מועיל כיון שיתכן שהבעל קרא לעצמו בשם הנקוב בכתובה כדי שיכתבו לו גט. והפת"ש נותר בצ"ע, מדוע לא תהא נאמנת מצד הפה שאסר שהרי לא ידענו שהיא אשת איש לולא דבריה.

שם אביו

ב"י עפ"י רמב"ם, **רמ"א** - צריך להכיר גם את שם אבי האיש ואשה, אמנם המנהג לכתוב שם אביהם עפ"י דברי האיש והאשה¹⁷.

מצינו באחרונים שני מקרים שבהם הבעל אינו נאמן עפ"י עצמו לומר מה שם אביו-א. גט פשוט (הובא בפת"ש) - אם הבעל משומד, יש להסתפק אם אפשר לסמוך על דבריו לומר מה שם אביו. ולכן יש לכתוב שני גיטין אחד ללא שם האב ואחד עם שם האב עפ"י דברי המשומד.
ב. פת"ש - אם ידוע שיש עוד זוג עם שמות כאלו, אזי צריכים לגרש זה בפני זה אא"כ יש הבדל בין הזוגות בשמות אביה או אביו. במקרה זה כיון ששמות ההורים הם משמעותיים ממילא הם אינם נאמנים על פי עצמם אלא צריך עדות של אחר שיעיד על כך.

הוחזקו ל' יום

ב"ב קסז:, **רמ"א** - הוחזקו ל' יום בעיר בשם מסויים א"צ יותר עדות על כך.

16. הראשונים נחלקו האם הפירוש שאפשר לברר את העדות הזו, או שזו לא עדות על הלכה אלא על מציאות שבעקבותיה יהיה נפק"מ לאיזה הלכה.

17. ערוה"ש - א. כיון שאם לא כתב שם האב כשר בדיעבד. ב. קשה להביא עדים על שם אביו והוי כמקום סכנה שכתבים אע"פ שלא מכירים.

ד) מילי ואומר אמרו¹⁸

גיטין סו: במשנה - אמר לשניים תנו גט לאשתי או לשלושה כתבו ותנו - הרי אלו יכתבו ויתנו ולא ימנו שליח אחר.

אמר לשלושה תנו -

◀ ר"מ - יאמרו לאחרים לפי שעשאם בי"ד¹⁹.

◀ רבי יוסי, שו"ע - ילמדו ויכתבו ויתנו לפי שמילי לא ממיסרן לשליח.

אומר אמרו

גיטין סו: (עפ"י תוספות) - שמואל הסתפק באומר לשניים כתבו ותנו גט לאשתי האם כוונתו שיכתבו ויאמרו לאחרים לחתום או שיחתמו ויאמרו לאחר לכתוב. לפי ששמואל סובר שאומר אמרו כשר ולכן על העדים לבצע מה שהצטוו אך יכולים למנות אחרים לבצע מה שלא הצטוו, שכיון שחתם סופר ועד פסול נמצא ששניים לא יכולים גם לכתוב וגם לחתום וא"כ ודאי שכוונת הבעל שיצוו על אחרים לסייע בעדם וכאילו אמר 'אמרו'. ובהו"א הגמרא אומרת שאף רבי יוסי מודה באומר אמרו, אך דוחה זאת שכיון שהכשיר חתם סופר ועד מוכח שסובר שאומר אמרו פסול, ורק שמואל סובר שאומר אמרו כשר.

גיטין עא: במשנה - הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו.

גמרא - אמר רב אשי, כל המשנה כדעת רבי יוסי, וקמ"ל שאפילו אומר אמרו פסול. תניא כוותיה, הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו, ומדייקת הגמרא 'ישמעו' לאפוקי ממ"ד מודה רבי יוסי באומר אמרו.

ג' דיונים בראשונים בשיטת רבי יוסי באומר אמרו

נחלקו הראשונים האם לפי רבי יוסי הפסול של אומר אמרו הוא מדאוריתא או מדרבנן?
 ◀ רמב"ן - הגט בטל מדאוריתא, לפי שהתורה חידשה בגט "וכתב לה" שהכתיבה דוקא ע"י הבעל, ואף ששליחות מועילה היינו דוקא בשליחות חזקה במיוחד - שהשליח שומע ישירות מהבעל ולא משליח אחר.

◀ רמב"ם - יש להסתפק מה דעת הרמב"ם, לפי שכתב ה"ז גט פסול, ומתיישרים בדבר הרבה שקרוב להיות גט בטל' (עיין לקמן תחת הכותרת 'שיטת הרמב"ם').

18. ישנה השלמה לסעיף זה בסימן ק"ל סעיף יח, בדין 'חתם סופר'.

19. נחלקו אמוראים בדעת ר"מ, האם סובר שמילי לא מימסרן ורק כאשר יש בי"ד ניתן למסור, או שסובר שמילי מימסרן וכשאין בי"ד אזי לא יכול למנות שליח אחר משום בזיון דבעל.

עוד נחלקו הראשונים באיזה מקרה דיבר רבי יוסי?

- ◀ רמב"ן - אומר אמרו פסול אפילו אם הבעל עצמו ממנה את השליח מרחוק²⁰.
- ◀ רא"ה, ר"ן - למנות שליח שלא בפניו ודאי שכשר. 'אומר אמרו' פסול דווקא כשאומר לשליח שימנה את פלוני ופלוני או את מי שירצה²¹.

עוד נחלקו הראשונים האם הלכה כרבי יוסי באומר אמרו?

- ◀ רי"ף, רא"ש - הלכה כרבי יוסי.
- ש"ע - לא ימנו שליח אחר אפילו ב'אומר אמרו'²².
- ◀ ר"ן²³, רמ"א - ספק האם הלכה כרבי יוסי או הלכה כשמואל ולכן היא ספק מגורשת.

שיטת הרמב"ם

יש ג' דעות מה שיטת הרמב"ם -

- ◀ מ"מ, רד"ך (הובא בכס"מ) - פשוט שלפי רבי יוסי הגט בטל ומבוטל. הרמב"ם הסתפק האם הלכה כרבי יוסי או שהלכה כמ"ד שפסול רק דרבנן:
 - א. דף סז. - כשר ולא תעשה זאת בישראל. שסוברים כר"מ שאומר אמרו כשר, ורק גוזרים שמא תבוא האשה לשכור עדים.
 - ב. דף סז. - למ"ד שחתם סופר ועד כשר, צריך לגזור באומר אמרו שמא יבואו לומר לסופר לחתום מחמת כיסופא.
- ◀ כס"מ - הרמב"ם מסתפק בדעת רבי יוסי עצמו, האם הגט בטל כפי ששמע פשט הבריתא (עב). שמובאת כסיוע לרבי יוסי, או שמא רק פסול שזה גזירה אטו מילי גמור, שהבעל לא יאמר למי יאמר אלא השליח יעביר את השליחות על דעת עצמו. ולדינא הגט פסול, אלא שמחמירים את החומרות של גט בטל - דהיינו שאע"פ שלא תצא אומרים לכל בעל שראוי לו להוציא אותה, וגם הולד לא כשר לגמרי אע"פ שאינו ספק ממזר.
- ◀ רמב"ם עפ"י ב"ש - ודאי שאין הלכה כרבי יוסי אלא כחולקים וסוברים שכשר ולא יעשה כן בישראל, גזרינן שמא תשכיר עדים.

20. ב"ש - כיון שהרמב"ן סובר שא"צ שליחות בכתובה, בהכרח שמינוי שליח מרחוק לכתוב את הגט פסול רק מדרבנן.

21. שו"ת בית יוסף - מסתמא שהרא"ה כתב כן להלכה ולא למעשה, שהרי הרמב"ן הוא רבו.

22. גר"א - השו"ע מסכים לרמ"א שלמעשה היא ספק מגורשת.

23. הב"י כתב שכן גם דעת הרמב"ם. אך צל"ע שלשונו היא "הגט פסול, ומתישבים בדבר מפני שהוא קרוב להיות בטל". משמע שהספק אם הגט בטל או פסול ואין צד לומר שהלכה כשמואל שהגט כשר.

ב"ש -

א. אמר הבעל לעדים לכתוב ולחתום, והם כתבו בעצמם אך נתנו לאחרים לחתום - הגט פסול ולא בטל, דלא גרע מאם חתמו עדים פסולים שאז הגט רק פסול מחמת שמזוייף מתוכו, שהרי הגט כשר על ידי עדי מסירה.
 ב. אמר להם לכתוב ולחתום ונתנו לאחר לכתוב - הסתפקה הגמרא (גיטין 10:): האם כתיבה פירושה חתימה והגט כשר, או שכתיבה היינו התורף וממילא הגט בטל. ולא איפשטא.

חומרא שהעדים ישמעו את מינוי הסופר

רמ"א - לכתחילה צריך שעדי החתימה ישמעו שהבעל מצווה לסופר לכתוב. ערוה"ש - לפי ר"מ צריך שעדי החתימה יעידו שהגט נעשה בציווי הבעל²⁴, אבל לשיטתו אין בכלל דין בכתיבה. לפי ר"א יש דין בכתיבה, אבל לשיטתו א"צ עדי חתימה. אלא שלכתחילה מחמירים כדעת שניהם.

ה) מינוי הסופר והעדים בכתב יד

גיטין עא. - אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב, יכול לצוות לסופר ולעדים ע"י הכתב שיכתבו לו גט וכך עושים.
 גיטין עב., **שו"ע** - להלכה כתיבת חרש אינה מועילה, שהרי שנינו במשנה שהגט בטל עד שישמעו את קולו של הבעל שאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו, ומדייקת הגמרא ששנינו 'קולו' לאפוקי מדרב כהנא.

ב"ש - הגט פסול ואינו בטל שהרי בתוספתא שנינו שהגט רק פסול. ועוד שהרי הגמרא מיעטה מהמשנה גם אומר אמרו, והרי יש דעות שלא פסלו אומר אמרו וא"כ גם לא יפסלו כתיבת חרש.

נחלקו הראשונים בביאור מסקנת הסוגיא, האם כתיבת חרש אינה מועילה בגלל שכתיבה אינה מועילה או בגלל שחרש אינו יכול להביע את דעתו -
 ◀ רא"ש, **שו"ע** - הגמרא מסיקה שכתיבה לא מועילה כלל, שדווקא הרכנת הראש שהיא מעשה בגופו מועילה²⁵.

24. שעדי חתימה צריכים להעיד על כשרות הגט (סימן קל"א, סעיף ח) וביאור הגר"א בסדה"ג (ס"ק לח).

25. יש להעיר שהרא"ש בסימן הבא כתב שפסלנו ציווי בכתיבה רק לכתוב ולחתום, אבל ציווי להוליך ולקבל אפשר בכתב. ונראה שהסברא היא שהחסרון בכתיבה הוא מצד לשמה, כל שאין קשר ישיר בין הבעל לסופר ולעדים. אבל כשאין צריך לשמה אפשר לצוות בכתב. לפי"ז מובן גם מה שפסק

◀ רמב"ם (עפ"י ב"י), תוספות, **שו"ע בשם י"א** - הגמרא מסיקה שחרש אינו יכול לגרש בשום אופן כיון שהוא מוגדר כשוטה, אבל נשתתק שאינו שוטה יכול למנות שליח ע"י כתיבה.

ב"ש - נחלקו הפוסקים בסיעה זו האם גם פקח יכול לגרש ע"י כתיבה או הרכנה, או שמא זה דין מיוחד לנשתתק שאינו יכול למנות שליח בפיו.

מהרי"ם בריסק (הובא בפת"ש) - במקום עיגון גדול יש להקל ע"י שיעשו ב' דברים יחד - הבעל יכתוב בכתב שממנה את הסופר והעדים, שמהני לדעת הרמב"ם, וכפי שכתבו האחרונים שבמקום עיגון יש להקל כשיטה זו. והבעל גם ימנה בע"פ את הסופר והעדים ויצווה לשליח להודיע להם, שלדעת הרא"ה והר"ן זה לא מוגדר אומר אמרו וכשר, דלא כרמב"ן שסובר שגם זה בכלל אומר אמרו²⁶.
דיני מי שנשתתק מבוארים בסימן קכ"ב.

ז) אמר בפני כמה אנשים, גט שנכתב ע"י שני סופרים

גיטין סז: **שו"ע** - אמר לעשרה כתבו גט לאשתי - אחד כותב בשביל כולם. אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו - אחד כותב שניים חותמים ואחד נותן, ואפילו אותו אחד יכול לשמש בכמה תפקידים.

ח"מ - הסופר לא יכול להיות עד, שהרי יש פוסלים בחתם סופר ועד.

כולכם כתובו

גיטין סז: **שו"ע** - אמר לעשרה **כולכם** כתובו - אחד כותב במעמד כולם.

ח"מ - מדוע לא נאמר שהכוונה שכולם יכתבו בפועל?

א. משום שלשון הפסוק 'וּכְתַבְתֶּם' משמע אחד, ואם כתבוהו שניים פסול.

ב. מסתבר שדעת הבעל לכתוב כנהוג שרק סופר אחד כותב²⁷.

ב"ש - קשה, שהרי הגמרא (גיטין כו:) אומרת שחכמים תקנו שמותר לסופרים לכתוב טופס משום תקנת עגונות, שאם הבעל יצא למדינת הים בדחיפות יהיה לו קל לכתוב

רמ"א לקמן (סימן קמ"א סעיף ס"ב) שאפשר לבטל גט בכתב. אמנם לקמן (סימן קמ"א סעיף ל"ה)

הרמ"א החמיר שלא למנות שליח בכתב.

26. שכן יש מעלה בכתיבה שהיא תקשורת ישירה בין הבעל לסופר, ויש מעלה בציווי בע"פ שאינו ישיר

שכן זה מעשה של הבעל שיש בו יותר הבעה של רצונו מאשר בכתבה.

27. עפ"י הערות מעשה ניסים, וכן מוכרח.

גט, משמע שהטופס נכתב ע"י אחד והתורף ע"י אחר²⁸. ואולי דווקא בתורף עצמו יש קפידא שלא יכתבו שניים.

גיטין סו: במשנה - כולכם כתובו - אחד כותב וכולם חותמים.
 ◀ ב"י - קשה, שהרי הגמרא לכאורה סותרת ואומרת שאחד כותב במעמד כולם וא"צ שכולם יחתמו. וצ"ל שדברי המשנה הם לאו דוקא, שהרי הבעל רק אמר כתובו ולא התייחס לחתימה.
 ◀ ב"ש - צ"ע שהרי כתובו יכול להתפרש גם כחתומו.

מינוי הסופר לשליח

גיטין טו: (לקמן סימן קמ"ב, סעיף יז) - כאשר שליח מביא גט ממדינת הים ניתן לקיים את הגט ע"י בפ"נ או ע"י קיום שטרות רגיל, אך אין לקיים חלק מגט ע"י בפ"נ וחלק מהגט ע"י קיום שטרות.

או"ז (הובא בפת"ש) - לכן עד שחתם בגט לא יכול להיות שליח, כיון שביחס לחתימתו זה קיום שטרות וביחס לחתימת חבירו זה בפ"נ. ואף אם יאמר רק בפני נחתם אינו מועיל, כיון שלשון זו אינה טובה עבור החתימה שחתם בעצמו.

נחלקו הפוסקים (הובא בפת"ש) האם סופר יכול להיות שליח -

◀ פנים מאירות - לא יכול להיות שליח, כי ביחס ל'בפני נכתב' הוא יאמר אני כתבתי.

◀ רבי דוד אופנהיים - יכול להיות שליח, כי העיקר זה 'בפני נחתם' ואילו 'בפני נכתב' נצרך רק כדי שלא יבואו להחליף בקיום שטרות דעלמא, וא"כ אין צורך לדקדק שיאמר בנוסח שתיקנו חכמים.

מינוי שליחות על גט שלא בא לעולם

דורש לציון (הובא בפת"ש) - מצינו שאדם יכול למנות שליח לתת גט למרות שהגט טרם נכתב, ומכאן שכל שבידו לעשות מוגדר כדבר שיכול לעשות בעצמו וממילא יכול למנות על כך שליח.

28. דאל"כ לא הקלנו כ"כ על הבעל שיצטרך לחזר אחר הסופר שכתב את הטופס. ויש לדחות שאין הכוונה שיש לבעל טופס גט בבית, אלא שיוכל ללכת לחנות השטרות ושם נמצא המוכר - כותב הטופס והוא ישלים לו במהירות את התורף.

ט) י1) כולכם חתומו, מנה כולם או מקצתם, נמצא אחד קרוב או פסול

גיטין סז: , שו"ע - אמר לעשרה כולכם חתומו - כולם צריכים לחתום.

מנה כולם או מקצתם

גיטין סז: - הגמרא אומרת שאם מנה את הנוכחים יש הבדל בין אם מנה את כולם ובין אם מנה את מקצתם. ונחלקו הראשונים בביאור הסוגיא -

◀ רש"י - אם מנה את כולם - ספק אם כוונתו לומר כולכם, או שכוונתו ששניים יחתמו במעמד כולם. אם מנה את מקצתם - ספק אם כוונתו שכל מי שמנה יחתום או שרק שניים מתוך המנויים יחתמו לפי שחזר בו מכוונתו שכולם יחתמו או יהיו נוכחים.
◀ רמב"ם עפ"י הב"י²⁹ - אם מנה את כולם - כנ"ל. אם מנה את מקצתם - ספק אם כוונתו שכל מי שמנה יחתום או שכוונתו שכולם יחתמו וכאילו אמר 'אלו יחתמו וכולי'.

שו"ע - קי"ל כהסבר הרמב"ם בסוגיא, וממילא כיון שספק הגמרא לא נפשט צריך שכולם יחתמו בפועל בין אם מנה את כולם ובין אם מנה את מקצתם.

בדיעבד

נחלקו הראשונים מה הדין בדיעבד, שמנה אותם והם לא חתמו?

◀ רמב"ם - הגט בטל.
◀ ר"ן - קשה, שהרי זו בעיא דלא אפשטא בגמרא וממילא בדיעבד היא ספק מגורשת.

שניים עדים והשאר תנאי או כולם עדים

גיטין יח: - נחלקו האמוראים מה הדין אם אמר לעשרה כולכם חתומו -

◀ רבי יוחנן - שניים חותמים כעדים והשאר חותמים משום תנאי.

◀ ריש לקיש - כולם חותמים כעדים.

נפק"מ בין ריו"ח לר"ל -

א. חתמו שניים ביום הכתיבה, והשאר אח"כ - לפי ר"ל פסול דהוי גט מוקדם, לפי ריו"ח כשר.

ב. נמצא אחד קרוב או פסול - לפי ר"ל פסול כי יש עד פסול, לפי ריו"ח כשר כי הם לא באים כעדים.

²⁹ הב"י עצמו מביא שיתכן שכוונת הרמב"ם כרש"י, אך הכריע שהרמב"ם דלא כרש"י. הב"ש סובר

שהרמב"ם כרש"י.

פסיקת ההלכה

- נחלקו הראשונים האם הלכה כריו"ח או כר"ל -
- ◀ רי"ף, שו"ע - הלכה כריו"ח, שהרי סתמא דגמרא דנה בשיטתו.
 - ◀ בה"ג, שו"ע בשם י"א (סעיף י), רמ"א (נראה לי דיש להחמיר כסברא זו) - הלכה כר"ל, שהרי בגמרא מובא שריב"ל סובר כר"ל והלכה כריב"ל נגד ריו"ח.
- נחלקו בסיעה זו כיצד לפסוק למעשה -
- ◀ רמ"א - יש להחמיר רק לענין שלא להחתים קרובים וכדומה, כיון שיש הסוברים שאין להחתים קרובים באף שטר. אבל אין להחמיר לענין אם חתמו בימים שונים.
 - ◀ ב"ש - כיון שבה"ג ועוד פסקו כר"ל, יש להחמיר ולראות את כולם כעדים לכל דבר וענין.

לדעת ריו"ח - חתם קרוב או פסול

גיטין יח: - לפי ריו"ח נחלקו בגמרא מה הדין אם בגט חתומים בתחילה קרובים, האם הגט כשר כיון שהם חותמים רק משום תנאי או שמא הגט פסול מחשש שיבואו לאחלופי בשאר שטרות.

נחלקו הראשונים בביאור השיטה הסוברת שאם קרובים חתמו בראש הגט פסול -

- ◀ תוספות - בשאר שטרות אפשר להחתים את הקרובים בראש השטר כיון שידוע שמחתמים קרובים בתחילה למילוי. אבל אין להחתים קרובים באמצע או בסוף כי יבואו לקיים את השטר עפ"י הקרובים.

בגט א"א להחתים כלל קרובים, כי אם יחתים עדים בראש השטר לא יתלו שהם נחתמו למילוי שהרי בגט העדים כולם חותמים זה בפני זה ומכך שהוא נבחר לפתוח מוכח שהוא עד כשר³⁰. אבל בשאר שטרות לא יבוא הרוואה להכשיר כיון שיתלה שהוחתמו תחילה כיון שהיו היחידים שם ורצה לכבדם ואח"כ החתים את הכשרים, או שהחתים את הכשרים והותיר מקום ואח"כ באו הקרובים וחתמו שם. ובאמצע או בסוף א"א להחתים קרובים מאותו טעם שבשאר שטרות³¹.

30. לשון הגמרא "לאחלופי בשאר שטרות" דחוק לפירושם, שהרי לשיטתם יש סיבה עצמית להחמיר בגט יותר משאר שטרות ולא מחמת גזירה שמא יבואו ללמוד מזה לזה.

31. ב"י - קשה, שהרי הגמרא אמרה שיש נפק"מ בין ריו"ח לר"ל שלפי ריו"ח אפשר להחתים קרוב, ולפי תוספות אין להחתים קרוב בגט כלל -

א. אכן למ"ד שפסול אין נפק"מ בין ריו"ח לר"ל בענין קרוב או פסול .

◀ רא"ש, ר"ן, רמ"א (ח"מ סימן מ"ה, סעיף יב)³² - **בשאר שטרות** אם קרובים חתמו ראשונים מבחינה כרונולוגית, השטר פסול שהרי הם חתמו לשם עדות. אבל אם הם חתמו ראשונים מבחינת המיקום, השטר כשר שהרי מצינו שמחתימים ראשונים כמילוי (אמנם אם חתמו אמצעים או אחרונים מבחינת מיקום, השטר פסול שמא יבואו יקיים על סמך עדים פסולים).

בגט מעיקר הדין זה לא כך, ואף אם הראשונים מבחינה כרונולוגית הם עדים השטר כשר, כיון שהם לא באים לספר מה שראו אלא באים לקיים את דברי הבעל, וברור לנו שדעת הבעל להחתים רק את הכשרים כעדים. אלא שחכמים גזרו לפסול בגט כמו בשאר שטרות (לפסול אם הראשונים כרונולוגית פסולים, או אם המיקום האמצעי והאחרון פסולים).

◀ רמב"ם, **שו"ע** - **בשאר שטרות** אם אמר לכמה עדים לחתום (ולא אמר כולכם) - כל שיש שני עדים כשרים השטר כשר, שהשאר רק למילוי. ואם אמר כולכם חתומו - אזי כיון שכולם לעדות אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול השטר בטל.

בגט מעיקר הדין זה לא כך, ואף אם אחד מהם קרוב הגט כשר כיון שבגט בד"כ עיקר החלות היא ע"י עדי מסירה וממילא ברור שדעת הבעל שהעדים הפסולים יהיו רק כתנאי. אלא שחכמים גזרו לפסול בגט באופן חלקי - דהיינו לפסול אם העדים החתומים ראשונים הם קרובים כי הראשונים נראים כחתומים כעדים.

סיכום

- ◀ תוספות - לא יחתמו קרובים בתחילת הגט (לפי שיבואו להכשיר אותם שהרי חותמים זב"ז זה) ולא יחתמו קרובים באמצע ובסוף (מחשש שיבואו לקיים את הגט על פיהם).
- ◀ רא"ש - לא יחתמו ראשונים כרונולוגית, כיון שנראה כאילו הם מקיימים את השטר. אבל יכולים לחתום ראשונים או אמצעים או בסוף מבחינת מיקום.
- ◀ רמב"ם - לא יחתמו ראשונים מבחינת מיקום לפי שנראה שהם מקיימים את השטר. אבל יכולים לחתום אמצעיים או אחרונים³³.

ב. יש נפק"מ לענין אם הבעל חוזר בו מהמינוי שנתן פסול. לפי ר"ל צריך מינוי חדש לכל העדים, לפי ריו"ח כיון שרק חוזר בו מ'חותמי התנאי' ולא חוזר בו מהעדים א"צ מינוי חדש.

ג. ש"ך (ח"מ מ"ה ס"ק כ"ג) - בגט עיקר העדים הם החותמים בתחילה, ולכן אם החתים את הקרובים באמצע או בסוף הגט כשר. (אמנם הב"ש מעיר שזה לא מתיישב בלשון התוספות).

32. ב"ש - הרמ"א כאן לא השיג על השו"ע, כיון שסובר שבגט יש להחמיר כדעת ר"ל שכולם עדים, כמבואר בדבריו בסעיף י.

33. צ"ב, שהרי הרמב"ם כתב שהפסול הוא מחמת שהראשונים הם העדים, א"כ לכאורה העיקר הוא שמי שחתם ראשון כרונולוגית הוא העד. נמצא לכאורה שהרמב"ם סובר כרא"ש.

לדעת ריו"ח - הגדרת אין חותמים זה בלא זה/ זה שלא בפני זה

גיטין י: - עד כותי כשר בגט לפי שבגט צריכים העדים לחתום זה בפני זה, גזירה משום כולכם.

והקשו הראשונים, שהרי קי"ל הלכה כריו"ח הסובר ששניים משום עדים והשאר משום תנאי, ובגמרא (יח): מבואר שלשיטתו אפשר ששניים יחתמו היום והשאר לאחר זמן, ומשמע שלא צריך זה בפני זה. נחלקו הראשונים בתירוץ הסתירה -

◀ רש"י (עפ"י הר"ן) - כוונת הגמרא שאע"פ שלכתחילה צריך לחתום בפני כולם, כדיעבד הרי זה מועיל גם אם לא חתמו בפני כולם אלא חלק היום וחלק לאחר עשרה ימים.

◀ תוספות, רמב"ם, שו"ע - כוונת הגמרא שחלק מהעדים יחתמו היום בפני כולם, ולאחר עשרה ימים יכנסו שוב את כולם ואז שאר העדים יחתמו.

ח"מ, ב"ש - משמע שאם לא חתמו בפני כולם הגט פסול.

◀ בעה"מ - חז"ל רק גזרו שבשעה שעד חותם צריכים כל שאר העדים שטרם חתמו להיות מזומנים אפילו אם לא יחתמו זה בפני זה. ולכן בדף יח: אומרת הגמרא שיכולים לחתום לאחר עשרה ימים, שאחרי שהראשונים כבר חתמו הם לא צריכים להיות מזומנים בעת חתימת האחרונים.

◀ רמב"ן - החשש של חז"ל אינו שמא לא יקיימו את התנאי, אלא שמא העדים לא יחתמו ביום אחד ונמצא הגט מוקדם ופסול. לכן גזירה של הגמרא בדף י: נוגעת דוקא לעדים עצמם שיש לנו חשש שלא יחתמו באותו יום, ולכן בכל מקום שיש כמה עדים, כגון שאמר כולכם עדים, הם צריכים לחתום יחד. אבל הגמרא בדף יח. מדברת על מקרה שאמר כולכם חתומו וא"כ רק שניים הם עדים. לכן למרות שהעדים צריכים לחתום יחד, אבל אלו שהם משום תנאי לא צריכים לחתום יחד איתם.

לדעת ריו"ח - חתימה לאחר נתינת הגט

ר"ן, שו"ע - החותמים משום תנאי יכולים לחתום גם לאחר נתינת הגט.

רמ"א - ויכולים לחתום אפילו לאחר שנישאת.

ח"מ - קשה, שרק בתנאי של מעכשיו או 'על מנת' יכולה להנשא לאחר לפני שכולם חתמו, בתנאי רגיל אינה מגורשת עד שיחתמו כולם ואם נשאת לפני קיום התנאי תצא מזה ומזה.

ב"ש (סימן קמ"ג, ס"ק ב) - הרמ"א סובר כרמב"ם, שאם נשאת לפני קיום תנאי של 'אם' ואח"כ התקיים התנאי, לא תצא מהבעל כיון שנישאת לו בשוגג שסברה שמוותרת להנשא לאחר גט על תנאי.

לדעת ריו"ח - מת אחד מהם

גיטין סו: במשנה, **שו"ע** - אם מת אחד מהעשרה כיון שהתנאי לא התקיים, הגט בטל. ח"מ - אם אחד מהם מת לאחר שחתם אך קודם ששאר העדים חתמו, דינו תלוי במחלוקת הראשונים דלעיל -
◀ תוספות - הגט פסול לפי שצריך שכולם יחתמו זה בפני זה.
◀ ר"ן - בדיעבד הגט כשר אף אם לא נחתם זה בפני זה³⁴.

י(2) אמר 'כולם עדים'

טור, **שו"ע** - אם הבעל אמר 'כולכם חתומו משום עדים' - לכו"ע כל העשרה הם עדים וצריך שיחתמו כולם ביום הכתיבה, ושלא יהיה אחד מהם קרוב או פסול.

יא) תקנ"ח

גיטין סז: **שו"ע** - חכמים תיקנו שאם מצווה לכתוב בפני כמה יאמר - "כ"א מכם יכתוב", וכן "כ"א מכם יחתום" וכן "כ"א מכם יוליך" כדי למנוע ספיקות מה היתה כוונתו.

34. לכאורה לפי בעה"מ הגט כשר, כיון שרק הראשונים צריכים את האחרונים ולא להיפך. ולפי הרמב"ן פשוט שכשר, שמעולם לא דברנו על האומר 'כולכם חתומו'.